

NAERAS

1989
8.

IZ VSEBINE

Beseda glavnega in odgovornega urednika
str. 1

DAN AERA:
Slavnostna seja DS
str. 2

Otvoritev novih prostorov
Grafike
str. 2-5

Razstava slik V. kolonije
ALU
str. 5-6

Novinarji obiskali Aero
str. 6

Večer z našimi upokojenci
str. 7

Izlet z upokojenci
str. 7-8

Jubilejni koncert MePZ
Aero
str. 9-10

Industrijsko gasilsko
društvo Aero
str. 10

Kakovost pri nas in v Evropi
str. 11-12

Kakšna bo naša
prihodnost?
str. 12-15

Kadrovska strategija in
razvoj kadrov
str. 16-18

Procesi moči v DO
str. 18-20

Pohod na Triglav
str. 20-21

Šport
str. 23-24

Nagradna križanka

GLASILO KEMIČNE, GRAFIČNE
IN PAPIRNE INDUSTRIJE CELJE

CELJE, OKTOBER 1989

LETNIK XXVIII – številka 8

PREBERITE

STALIŠČA DELAVSKEGA SVETA TOZDA KEMIJA CELJE O REORGANIZACIJI DO

Delavski svet tozda Kemija Celje je na seji 28. septembra 1989 obravnaval »Predlog reorganizacije DO Aero«. Na seji so sodelovali tudi predstavniki DPO iz tozda Kemija Celje.

Na seji smo sprejeli sklep o podpori variante I. Ob enem je delavski svet oblikoval tudi stališča o reorganizaciji, ki jih želi posredovati delavskemu svetu delovne organizacije in tako tudi vsem delavcem Aera.

Delavski svet ocenjuje, da obstaja niz razlogov poleg samega zakona o podjetjih, ki narekujejo tudi reorganizacijske spremembe DO v tako tržno organizirano podjetje, ki bo kos izzivom tako jugoslovanskega trga, kakor tudi trga Evrope.

Delavski svet meni, da je pri odločitvah o organizacijskih spremembah potrebno upoštevati, da še ni sprejeta vsa zakonodaja za to področje, da imamo malo časa za poglobljeno strokovno pripravo vseh ravni organiziranosti in da lahko čustva zamenjajo moč strokovnih argumentov.

Na osnovi razpoložanja delavcev v našem tozdu delavski svet ocenjuje, da je zavest delavcev o pripadnosti AERU prevladujoča in da je to dejstvo, ki ga ne sporazumi med posamezniki v tozdu ali med njimi ne bi smeli zabrisati. Ravno tako nihče v Aeru ne bi smel pozabiti, da je sedanji Aero sad dela Aerovcev v vseh sredinah in na tak Aero smo mi vsi lahko tudi ponosni.

Delavski svet se zaveda, kakšne so pravice delavcev v posameznih delih Aera v zvezi z reorganizacijo in zato poudarja svoje zavzemanje zato, da bomo imeli vsi Aerovci enake pravice tako v fazi odločanja o naši bodočnosti, o našem skupnem delu, o našem skupnem minulem delu in o naši bodoči socialni varnosti.

Vse delavce Aera vabimo in pozivamo, da pri sprejemanju pomembnih odločitev upoštevajo tudi naša stališča.

časopisni svet

jožica bratuša, greta doberšek, milena
dobrotinšek, marjana filipič, stanka hojnik,
romana johan, ivanka kalan, marjana palir,
tomaž pečnik, jožica radelič, cveta robas,
aleš žerovnik

glavna in odgovorna urednica

sonja krašovec

tehnično vodstvo

marjan herman

uredila

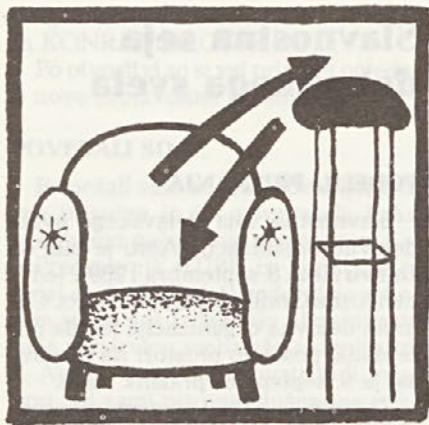
jasna rode
tone škerbec

oblikovanje naslovne strani

cvetka kozomora

tisk

aero, tozd grafika
za tiskarno drago vračun
naslov uredništva
kadrovski in splošni sektor
aero – celje, kocenova 4
tel. 24-011, int. 84 in 85
po mnenju republiškega sekretariata
za prosveto in kulturo,
št. 33-316/78, je glasilo naš aero
oproščeno temeljnega davka
od prometa proizvodov
glasilo izhaja desetkrat letno
naklada 2.500 izvodov

Beseda glavnega in odgovornega urednika

Ko mi je bilo rečeno, naj napišem nekaj besed kot novi glavni in odgovorni urednik naših glasil, sem bila v dilemi, kaj naj napišem. Lažje bi mi bilo pisati ob zaključku nekega obdobja oz. mandata, ko so, ali pa niso, vidni rezultati dela.

Na začetku mandata pa lahko podaš svoje mnenje in sugestije za delo in predvsem to, kako vidiš svojo vlogo glavnega in odgovornega urednika v njem. Čeprav se pogovarjamo o delu v prihodnje, pa ne moremo mimo analize sedanjega stanja. Upam si trditi, pa tudi mnenja med ljudmi so takšna, da so naša glasila dosegla določeno kakovostno raven, da posredujejo utrip življenja in dela v Aeru, da se poskušajo približati posamezniku, delavcu. Prav gotovo je tu bila pomembna vloga glavnega in odgovornega urednika, predvsem pa se je vsebina člankov bistveno razgibala in obogatila s strokovno zasedbo novinarja v Centru za samoupravno informiranje in povečanim številom dopisnikov.

Vendar, vedno je treba težiti še k boljšemu, kakovostnejšemu, aktualnejšemu. Zato so moje osnovne usmeritve, kot glavnega in odgovornega urednika, naslednje:

- delovati skladno z določili naših samoupravnih splošnih aktov in zakonskih določil na področju obveščanja,
- slediti aktualnim dogodkom v delovnih okoljih, v delovni organizaciji in v širši družbeni skupnosti,
- zagotoviti pravilno, popolno in pravočasno obveščanje,
- dopustiti oz. omogočiti kritično, konstruktivno in argumentirano pisanje.

Ne dopustiti pa kritiziranja, pavšaliziranja in posploševanja, ki lahko povzroči dezinformacijo namesto informacije.

Zavedam se zahtevnosti in odgovornosti, ki sem jo prevzela s to funkcijo, posebej danes, ko je v izredno zaostrenih družbenoekonomskih in političnih razmerah v družbi, predvsem pa ob vse težjem gospodarskem položaju v naši delovni organizaciji, še kako pomembno, da je informacija popolna, pravilna, razumljiva in pravočasna. To bo tudi vodilo, oz. cilj mojih prizadevanj pri delu na tem področju. Rezultat pa bo tudi in predvsem odvisen od aktivne vloge vseh tistih, ki skrbijo za področje obveščanja, od poslovodne strukture, od aktivne vloge časopisnega sveta in od vseh dopisnikov, ki so še sedaj sodelovali pri oblikovanju naših glasil.

Ob tej priložnosti bi spet povabila k sodelovanju naše delavce, ki so pripravljeni sooblikovati vsebino naših glasil. Vsaka zamisel, pobuda in predlog za obogatitev vsebine in oblike naših glasil bo dobrodošla. Več bo pobud in odzivov iz posameznih delovnih okolij, bolj bo časopis »naš«, bolj ga bomo imeli za svojega, raje ga bomo brali.

Časi, ki jih doživljamo, pa tudi časi, ki so pred nami, ne bodo rožnati. Velike, upam si trditi, revolucionarne spremembe bomo morali doživeti, če se bomo hoteli rešiti globoke gospodarske in politične krize, v kateri je

naša družba. Vsa ta dogajanja pa ne gredo mimo, pa tudi v prihodnje ne bodo obšla naše delovne organizacije. Nasprotno, pripraviti se moramo nanje, se soočiti s stvarnostjo, ki je marsikdaj drugačna kot si želimo. Zato, da bomo hitreje in učinkoviteje vstopili v tržno gospodarstvo in v bolj demokratično družbo, pa je potrebno spremeniti tudi miselnost. Pa ne samo miselnost, predvsem naše obnašanje.

Za tako pomembne spremembe pa je potrebno predvsem znanje, sposobnost in odločnost, odgovornost in politična modrost.

Zakaj to pripovedujem? Predvsem zato, ker menim, da smo tudi v Aeru pred zgodovinsko prelomnico, pred odločitvijo o naši nadaljnji prihodnosti in pred vprašanjem, kakšen bo Aero jutri?

Zato menim, da je nadvse pomembno, da smo o vseh najpomembnejših dogajanjih in odločitvah, predvsem, ponovno poudarjam, pravilno, pravočasno in popolno obveščeni. Tako se ustvarja zaupanje, spoštovanje in vse tiste vrline, ki jih tudi v naši delovni organizaciji premalo cenimo, oz. so izgubile svoj pravi pomen.

Ob koncu bi se želela zahvaliti za zaupanje ob imenovanju za glavnega in odgovornega urednika. Moja iskrena želja pa je, in po svojih močeh si bom prizadevala, da bi naša glasila postala in ostala resnično naša – Aerovala.

Sonja Krašovec

DAN AERA – DAN AERA – DAN AERA – DAN AERA – DAN AERA

Na slavnostni seji DS

Baldo Jenko

Romana Ilovár

Dušan Božič

Slavnostna seja delavskega sveta

PODELILI PRIZNANJA

Slavnostna seja delavskega sveta delovne organizacije Aero je bila ob Dnevu Aera 8. septembra 1989 v jedilnici tozda Grafika na Čopovi ulici. Celotna delovna organizacija je bila popelšana, posebno prostori na Čopovi, saj je 9. september praznik Aera.

Zbranim je na seji spregovoril predsednik delavskega sveta delovne organizacije Ivo Cvikl, nato pa je besedo prepustil glavnemu direktorju Zvone Hudeju.

V slavnostnem delu seje so nato podelili znake Aera. Znake Aera sta podeljevala Zvone Hudej in Ivo Cvikl. Zlati znak so podelili BALDU JENKU, srebrni znak ROMANI ILOVAR in DUŠANU BOŽIČU, bronasti znak pa ANICI VIDMAJER, NIKOLAJU GAJSERJU in NEDI ŠTOLFA. Podelili pa so še posebna priznanja našim sodelavcem: TUBI iz Ljubljane, ki je naš dolgoletni dobavitelj embalaže, firmi ROBOTRON iz Dresdena in Tonetu OFENTAVŠKU, ki je naš dolgoletni kooperant najrazličnejših plastičnih izdelkov.

Po svečani podelitvi je kvartet flavt z Akademije za glasbo iz Ljubljane, sestavljajo ga NATAŠA PAKLAR, KATARINA MALI, ALENKA GORŠIČ in MAŠA BERTOK, zaigral dve suiti za flavte. Naš mešani pevski zbor je zapel dve pesmi: Luka Kramolca ENA SAMA RIEČ ME GRIVA in Emila Adamiča NOCOJ, PA OH, NOCOJ. Po kulturnem programu je Ivo Cvikl vse prisotne povabil na otvoritev novih prostorov tozda Grafike.

Slavnostna otvoritev novih prostorov Grafike

NOVA PRIDOBITEV

Slavnostno otvoritev šestih novih prostorov tozda Grafika je začel Mešani pevski zbor Aero z Zdravljico, slavnostni govornik pa je bil predsednik delavskega sveta tozda Grafika ERNEST SEVŠEK. V nadaljevanju pa je prisotnim nekaj besed povedal Zvone Hudej, ki je v svojem govoru poudaril pomen nove pridobitve za Grafiko in Aero.

Nove proizvodne prostore tozda Grafika sta simbolično odprla naša

dolgoletna sodelavca BALDO JENKO in KONRAD OROŽIM.

Po otvoritvi so si vsi prisotni ogledali nove proizvodne prostore.

POVEDALI SO ...

Pomešali smo se med povabljene in vse prisotne in jih povprašali, kako ocenjujejo našo novo pridobitev.

Predstavnik TUBE iz Ljubljane je dejal, da že dolga leta sodelujejo z Aerom in za nas izdelujejo aluminijaste tube za barvice, embalažo za lepila itd. Z Aerom želijo sodelovati tudi vnaprej, saj sami niso navdušeni za enkratne posle. Zavzemajo se za dolgoročno sodelovanje, kar pa je tudi cilj Aera, in želijo obdržati kupce. Povedal je še, da so v Tubi zadovoljni z Aerom kot kupcem in so vezani na Aerovo poslovanje. Uspešnejši Aero pomeni tudi uspešnejše poslovanje Tube. Za vnaprej pa želijo za Aero izdelovati poleg aluminijastih tub še plastične.

BALDO JENKO je dejal, da je njegovo priznanje rezultat dela več sodelavcev v Grafiki in ne samo njega. Pri tem pa je v nekaj besedah opisal razvoj Grafike in dejal, da je najbolj boleče to, da se v neko dejavnost nekaj let zapored nič ne investira. To pa nujno pomeni zaostajanje za drugimi.

MILE ZUPANČIČ je dejal, da ga zelo veseli zaključitev del v tozdu Grafika. To sedaj pomeni precejšnjo racionalizacijo del, saj je celotna grafična dejavnost sedaj na enem mestu. Grafični proces tiskanja je sestavljen iz več faz in prostorska razmetanost povečuje stroške, ki jih je pa težko vračunati v ceno izdelka. Novi prostori so zelo lepi in omogočajo dobre pogoje dela. Pomembno pa je tudi to, da so se sedaj v tozdu Kemija Celje sprostili prostori za uspešno širitev oddelka pisalnih trakov, ki so zelo pomembni v proizvodni paleti Aera.

RADO JENKO je povedal, da je zelo zadovoljen s takšnim uspehom Aera in da se tradicija grafične dejavnosti nadaljuje. Pravi tudi, da si je sam zamišljal takšen razvoj, od etiket na začetku do neskončnih obrazcev. S tem dosegate evropsko kakovost in ne smete biti tako skromni. Dosežke Aera je potrebno predstavljati drugim in skromnosti ni v tržnih razmerah.

»Prvenstvena naloga je sedaj investiranje v kadre, saj so pogoji za delo res lepi. Začeli smo v slabih pogojih in sedaj, ko gledam te nove prostore, si želim, da bi bil dvajset let mlajši« je zaključil Rado Jenko. Jasna Rode

Anica Vidmajer

Nikolaj Gajser

Tone Ofentavšek

Nova Grafika

Investicija v Novo Grafiko je bila razdeljena v več faz in sega takorekoč v leto 1971, ko sta se združili obe celjski grafični proizvodnji, tista pri Aeru in Cetisova in ko so se postavili temelji bodoče – današnje grafične dejavnosti v Aeru oziroma Celju. Odločitev za specializirano grafično dejavnost, ki gre nenehno v korak z razvojem računalništva, poslovno-informacijskih sistemov in sistemov označevanja v industriji, trgovini, storitvah in splošni porabi, je obrodila obilne sadove in tudi potrebo po nenehni skrbi za razvojem tehnoloških procesov, kadrov, organizacije, kvalitete vseh poslovnih funkcij itd. Zahtevala je tudi nove in nove investicije, ki so bile v Aeru in s tem v tozdu Grafika razdeljene v štiri faze:

1. faza: Proizvodni prostori in proizvodna oprema za neskončni tisk, ekspres srečke, ofset tisk in dodelava (realizirano leta 1982).

2. faza: Investicija v povečanje proizvodnje tiskarskih izdelkov in dokončanje visokoregalnega skladišča, ki je bila dokončana v letu 1986.

3. faza: Investicija v proizvodne prostore za proizvodnjo vseh vrst samolepilnih etiket in pripravo vsega potrebnega za izdelavo tiskovne forme. Investicija se zaključuje sedaj.

4. faza: Predstavlja investicijo v naj sodobnejšo opremo ter izgradnjo poslovne stavbe. Ta investicija pa zaradi pomanjkanja finančnih sredstev še ni realizirana in ostaja še naprej v srednjeročnem planu DO Aero.

Izgradnja nove proizvodne hale Grafika 3, kot jo imenujemo, je torej tretja faza investicije v izgradnjo Nove Grafike. Zaključuje osnovni cilj, to je združitev vse grafične proizvodnje na eni lokaciji in pod eno streho. Dosedanja razdrobljena proizvodnja v dislociranih obratih ni ustrezala vidiku sodobne organizacije in racionalnosti poslovanja. S tem, ko smo realizirali investicijo in preselili proizvodnjo samolepilnih etiket, sitotisk, orodjarno in reprodukcijo, smo želeli doseči naslednje osnovne cilje in učinke:

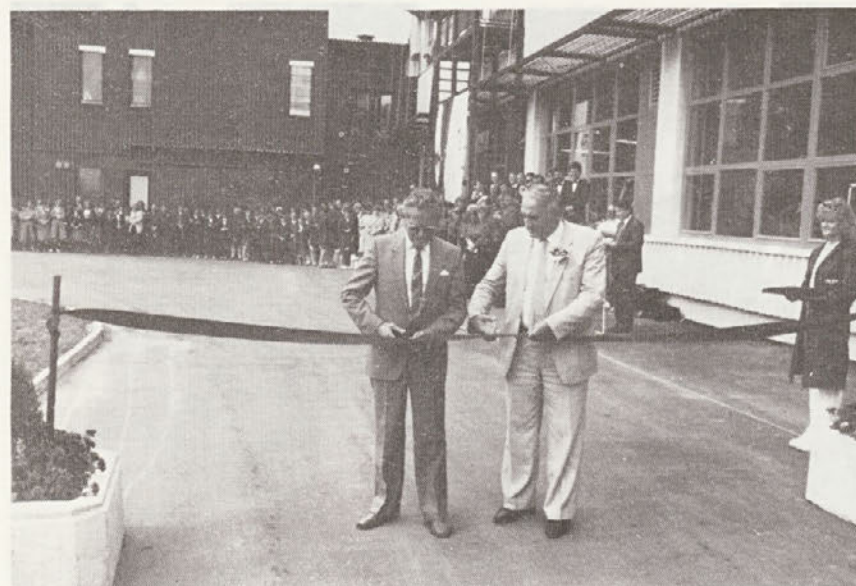
- združiti celotno grafično proizvodnjo v ekonomsko tehnično celoto,
- sprostiti prostore v tozdu Kemija za novo investicijo v proizvodnjo pisalnih trakov,
- pridobiti prostore za nadaljnjo modernizacijo tehnologije, z osnovnim ciljem slediti razvoju grafične tehnologije v svetu in s tem zadovoljevati tržišče,
- zmanjšati transportne stroške,

Tuba – Ljubljana

Kulturni program

Svečana otvoritev G3: Konrad Orožim, Baldo Jenko

- zmanjšati različne zastoje in poškodbe v proizvodnji in skrajšati dobavne roke,
- urediti primerne prostore za službo oblikovanja in
- združiti funkcijo rezanja papirja ter skladiščenja surovin in gotovih proizvodov.

Poleg vsega navedenega je z združitvijo proizvodnje možna večja prisotnost vodstva tozda ter vseh spremljajočih strokovnih služb nad tem delom proizvodnje, omogočeno je lažje in hitreje komuniciranje, enotni režim obratovanja prehrane in ostale dejavnosti.

Če sklenemo vse prej omenjeno v enem stavku, gre pri realizaciji te investicije za združitev prej razdrobljene grafične proizvodnje v ekonomsko tehnično povezano celoto s ciljem racionalizacije proizvodnje in sprostitev prostorov za novo investicijo v pisalne trakove in tozda Kemija Celje.

Nekaj osnovnih podatkov o investiciji:

Skupna bruto površina novega objekta: 4897 m².

Viri financiranja: 100 % lastna sredstva.

Skupna vrednost investicije preračunana 31. 8. 1989 - 31.127.841.965 dinarjev.

Izvajalci:

- GIP Ingrad GC Celje kot nosilec kompletne izvedbe.

- Projektant RCC TOZD Projektiva.

- Glavni in odgovorni projektant ing. arh. Mirko Polutnik.

- Glavni soizvajalci: Klima Celje, Elektrosignal Celje, Obnova Celje.

Nastop Mešanega pevskega zbora Aero z zborovodjem Emilom Lenarčičem

Ogled proizvodnje

RAZSTAVA SLIK.
V. KOLONIJE ALU

Izvrsten kulturni dogodek

»Vsi smo otroci, ki nas pritegnejo naše oči«, so dejali predstavniki Akademije likovnih umetnosti na razgovoru s predstavniki Aera pred otvoritvijo razstave. Pogovarjali so se o kakovosti barv, o barvah, o izbiri barv... Dejali so, da slikar želi imeti barve najboljše kakovosti, saj ima škatla barv za slikarja nek magičen pomen. O tem, kako barve približati slikarju, se bomo morali še veliko pogovoriti, vendar pa je rezultat naših dogovarjanj razstava, že pete po vrsti, slikarske kolonije študentov četrtega letnika Akademije likovnih umetnosti.

Otvoritev razstave slik likovne kolonije na Lošnju.

Z leve: Andrej Jemec, Alenka Domjan, Marjan Tršar, Zvone Hudej in Franc Kokalj

Kulturni program sta pripravili Alenka Vidrih in Brina Zupančič-Rogelj

Ernest Sevšek

Govornika na slavnostni seji sta bila Zvone Hudej in Ivo Cvikl

Slike smo razstavili v celjskem Likovnem salonu v sodelovanju z Zavodom za kulturne prireditve Celje. Razstava je privabila precej ljudi, saj je bil likovni salon skoraj poln. Alenka Vidrih in Brina Zupančič-Rogelj sta otvorili razstavo s francoskim šansonom in z melodijami, ki so nam vsem dobro znane.

Alenka Domjan je z nekaj besedami predstavila razstavo in pozdravila vse prisotne, posebno pa še predstavnike Akademije likovnih umetnosti in Aera. Marjan Tršar, mentor kolonije, Franc Kokolj, dekan Akademije in Zvone Hudej, direktor Aera, so se v svojih govorih spomnili poteka kolonije, vzdušja v Velem Lošinj, dogo-

varjanj z Aerom in dodati moram še to, da so vsi izrazili navdušenje nad rezultati kolonije.

Aero in Akademija likovnih umetnosti sta vsem obiskovalcem in vsem Celjanom pripravila enkratno kulturno doživetje, ki je imelo velik odmev ne samo v Celju, temveč tudi širše. Po ugodnih odmevih, dobrih ocenah razstave in uspešnem sodelovanju Aera in Akademije likovnih umetnosti, bi lahko dejali, da morajo prizadevanja Aera na kulturnem področju potekati v tej smeri, saj se nam odpira še precej možnosti, ki jih bomo morali znati dobro izkoristiti in iztržiti.

Jasna Rode

Novinarji obiskali Aero

Letošnje Aerovo srečanje z novinarji, bilo je 1. septembra 1989, smo namenili predvsem predstavitvi poslovanja Aera v prvem polletju leta 1989, investiciji Grafika - 3, sodelovanju Aera z Akademijo likovnih umetnosti iz Ljubljane in prireditvam ob dnevu Aera 1989.

Aero so novinarjem predstavili Zvone Hudej, glavni direktor Aera, Jelisaveta Podgornik, pomočnik glavnega direktorja za poslovno koordinacijo in Harold Karner, pomočnik direktorja za finančno komercialno področje. Novinarske vrste pa so zastopali Marlen Premšak iz Večera, Sandra Kojnik iz Novega Tednika, Janez Sever iz Delavske enotnosti in Peter Kavalar iz Ljubljanskega dnevnika.

Po uvodni predstavitvi je novinarje zanimalo Aerovo oblikovanje maloprodajne cene, kako je z našo neposredno prodajo, odnosi s tozdom v Medvodah, Aerova skrb za okolje in prilagajanje Zakonu o podjetjih.

Razgovor med novinarji in predstavniki Aera je potekal v pristrčnem vzdušju in zapisati moram, da bi novinarji želeli še več takšnih srečanj z Aerom.

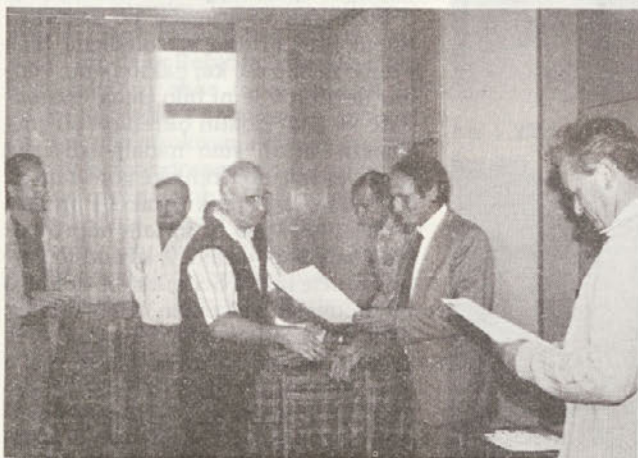
Jasna Rode

Ljubo Krk – Aero, prejema priznanje

Priznanje – Kovinotehna

Priznanje – Zlatama

Priznanje – Ingrad

VEČER Z LETOŠNJIMI UPOKOJENCI

Prisrčno in lepo

Odhod v pokoj je za vsakega človeka prelomnica v življenju. Slovo iz delovne sredine je težko, še posebej, če človek v tej sredini preživi večino svoje delovne dobe. Letos je Aero zapustilo mnogo delavcev, ki so v Aeru preživeli dvajset, trideset in tudi štirideset let in verjamate lahko, da zanje slovo od Aera ni bilo lahko.

Po krajšem programu učencev glasbene šole je vse prisotne pozdravila Jelisaveta Podgornik, v imenu konference sindikata pa Peter Aužner. Na večeru so podelili tudi znake Aera, ki so jih dobili:

Zlati znak:

TEREZIJA DOBRAŠ, AVGUST KOP, MARTIN KRUŠIČ, IVANKA KOS, IVANKA ČATER, VERA ČEDE, VIKTORIJA BOŽIČ, JELKA

KNEZ, JELKA ŽABERL, MARIJA IVANČIČ, KAREL KOŠTOMAJ, ALBINA TOMAŽIČ, KONRAD OROŽIM, TEREZIJA PERAS, ANGELA GOMZE, BALDO JENKO, NATALIJA DUDAR, LJUDMILA KOP, AMALIJA STOPAR, RAJKO DOLENC, ARIF MAHMUTOVIČ, ANDREJ BERČIČ, VALENTIN VEBER, STANISLAV RIHTARŠIČ, KRISTINA BERTONCELJ in JOŽE LEJKO.

Srebrni znak:

PETER HIRŠBEK, ANGELA VODUŠEK, IVAN MAUER, VERA KOMPAN in IVAN KALAN.

V tem času so se upokojili še:

IVAN APAT, ROZIKA VLAHINIČ, ANA PEČNIK, ŠTEFAN PAVIČ, LUDVIK MIKLAVC, CIRIL ANDRINEK, PAVLA ANDRINEK, RAFAEL OCVRK, FRANJO SMISL, NEŽA KODELA, MATILDA ČEDE-STRMŠEK, IVAN LAZAR, ELA KOŠTOMAJ, ANTON STO-

PINŠEK, NEŽKA ČEŠNOVAR in FRANC KOVAČEC.

Večer je bil prisrčen, lep in vzdušje je bilo prijetno. Sestavek zaključujemo z besedami Petra Aužnerja, da upokojitve ne pomeni slovesa od delovne organizacije, saj so vsi delavci Aera vedno dobrodošli v vseh središnih Aera, kjer so preživeli velik del svojega življenja.

NA SVIDENJE!
Jasna Rode

Šahovski turnir

V okviru Dneva Aera je bil tudi šahovski turnir, že osmi po vrsti. Na turnirju so igrali šahisti ZLATARNE, KOVINOTEHNE, INGRADA in AERA.

Na turnirju so bili najboljši šahisti INGRADA s 23,5 točkami, nato je sledila KOVINOTEHNA z 10 točkami, tretji pa je bil AERO z 8,5 točkami in zadnja ZLATARNA s 6 točkami.

Peter Svet

Večer z upokojenci

Zapis o letošnjem srečanju Aerovih upokojencev

Veseli vabila, še posebej spodbudnega pregovora-gesla, smo se upokojenci AERA letos s štirimi avtobusi popeljali na naš vsakoletni izlet, ki nam ga pripravijo res prizadevni delavci te renomirane celjske delovne organizacije. Prav gotovo se marsikateri izmed nas ni udeležil izleta, najbrž iz svojih razlogov: zdravje, ki je naš najdražji prijatelj, včasih zataji, pa neodločljivi zasebni opravi in trenutno počutje, ki je v našem obdobju kaj hitro spremenljivo.

Bodi tako ali drugače, po Savinjski dolini, prek Brnika, vse do Bleda, nam vreme ni bilo nič kaj naklonjeno, vendar dežnikov le ni bilo treba uporabljati. Po zelo izdatni okrepitvi ob gostinskih mizah smo nadaljevali izlet prek Jesenic do Kranjske gore, tam pa obrnili na jug – prek gorskega prelaza Vršič. Oblaki so tu in tam odprli pogled na vršace Julijcev, ki nudijo varno naročje izviru Soče, katere dolini je bil predvsem namenjen naš izlet. Res, da ni bilo zlatih sončnih žarkov, ki bi pozlatili lepoto Soške doline, te vsej v zgornjem toku kristalno čiste slovenske reke: Krasna si, bistra hči planin... Do izvira Soče, ki je na višini 876 m se nismo povzpeli, priganjal nas je čas. Trenta! Ena najlepših dolin alpskega sveta, spominska plošča gorskim vodnikom, alpinetum Juliana, spomenik Juliusu Kugyju. Nato Bovec s tovarno čipk, kmalu za Bovecem slap Boka, katerega voda odteka pod prodrom v Sočo, Kobarid, kjer je spomenik goriškemu slavlčcu – Simonu Gregorčiču, pa Antonov hrib z grobiščem – kostnico padlih v I. svetovni vojni. Tolmin, v zgodovini znan po kmečkih uporih. Pri Mostu na Soči, kjer se Idrijca izliva v Sočo, smo ob Idrijci privozili do Idrije in dalje do Vrhnik. Tu smo ob okusni večerji in dobrem razpoloženju zaključili letošnji izlet. No, razpoloženje je bilo res, kakršnega si lahko le želiš.

Organizacija in preskrba sta bili odlična, posebej še, če upoštevamo tolikšno število udeležencev izleta. Res je, da je bilo veliko vožnje, vendar, če smo si želeli kaj ogledati, je pač treba do tja. Gorska vožnja prek Vršiča je vsekakor doživetje; pri tem je treba omeniti solidno avtobusno vožnjo, ki je od voznikov zahtevala precej spretnosti.

Namen je bil dosežen – srečali smo se z mnogimi nekdanjimi sodelavci, saj se sicer le redko videvamo. Prisrčna hvala organizatorju in seveda – še kdaj na svidenje!

Stane Lovrenčič

Lep kulturni večer

Z glasbeno prireditvijo v celjskem Narodnem domu so se v petek, 8. septembra zvečer, sklenile aktivnosti letošnjega Dneva Aera. Lep kulturni dogodek je bil namenjen Celjanom in delavcem Aera, lahko pa zapišemo, da smo vsem ponudili prijetno programsko osvežitev na tem področju.

V prvem delu večera je nastopil Mešani pevski zbor Aero, ki je s slavnostnim koncertom proslavil desetletnico svojega delovanja. Pod vodstvom zborovodje Emila Lenarčiča je v treh zaokroženih sklopih predstavil svoj izbor pesmi, ki je od umetnih peljal k ljudskim pesmim. V posameznih pesmih so se predstavili tudi solisti: Tatjana Zilli, Peter Robič in Matej Maček. Poslušalci so zbor toplo sprejeli in pevce nagradili s spontanimi aplavzi. Po mnenju strokovnjakov in poznavalcev je zbor dosegel dostojno kakovostno raven, ki ob prizadevnem delu v prihodnje obeta uspešno napredovanje. Ob svojem jubileju je naš mešani pevski zbor prejel tudi priznanja in čestitke zborov, s katerimi sodeluje in se povezuje na različnih koncertih in skupnih nastopih.

Za desetletno delo je prejel tudi pisno priznanje občinskega sindikalnega sveta Celje, ki ga je zboru podelila predsednica Majda Meštrov.

V Mešanem pevskem zboru Aero sodelujejo pevke in pevci različnih starosti, med njimi pa so tudi posamezniki, ki prepevajo že vrsto let. Za dolgoletno sodelovanje so na slavnostnem koncertu prejeli priznanja, ki jih podeljuje Pevska zveza Slovenije. Predstavnika Zveze kulturnih organizacij občine Celje, profesor Marjan Lebič – predsednik ZKO in Štefan Žvižej – tajnik, sta pevcem podelila bronaste, srebrne in zlate Gallusove značke. Za več kot petletno sodelovanje v pevskem zboru so bronaste Gallusove značke prejeli: Metka Jazbec, Marjana Seles, Minka Pinter, Viktorija Pirnat, Brigita Pilko, Barbara Verbič, Majda Mirnik, Nevenka Borlak, Jožica Drnovšek, Karmen Jug, Nevenka Krašovec, Aleksandra Verbek, Blanka Magrič, Zlatka Šemrov, Matej Maček, Peter Lipovšek, Tomaž Pečnik, Peter Robič, Marjan Ogrizek in Anton Gabrovec.

Za več kot petnajstletno sodelovanje sta dobila srebrni Gallusovi znački: Fani Rovere in Vlado Krajnc.

Za več kot petindvajsetletno sodelovanje v pevskem zboru pa so zlate Gallusove značke prejeli: Hilda Verderber, Tatjana Zilli, Silvo Podgoršek in Emil Lenarčič.

Na slavnosti je tudi naš zbor podelil priznanja svojim članom za dolgolet-

Na Vršiču

Mešani pevski zbor Aero

no sodelovanje in pomoč pri organizaciji dela. Priznanja je podelil glavni direktor DO Aero Zvone Hudej. Prejeli so jih: Alenka Koželj, Marjan Mirnik, Anita Brajković, profesor Egon Kunej, Danica Žic-Stanič, Tone Ferlež, Rajko Lipovšek, Silvo Podgoršek, Ema Sešler, Tatjana Zilli, Jelka Žaberl, Meta Polutnik, Fani Rovere, Neda Štolfa, Alojz Kladnik, Anton Polak, Ivo Kužner, Ivan Uranič, Hilda Verderber, Ivo Rehar, Vlado Krajnc in Dora Rovere.

Mešani pevski zbor Aero je za strokovno in požrtvovalno delo podelil spominsko darilo tudi svojemu zborovodji Emilu Lenarčiču. V imenu pevecov ga je izročil predsednik zbora Rajko Lipovšek.

Glavni direktor DO Aero Zvone Hudej je po podelitvi priznanj v krajšem nagovoru poslušalcem poudaril prizadevanja delovne organizacije na kulturnem področju in čestital zboru in pevcem za dosedanje uspehe.

V drugem delu kulturnega večera se je predstavil priznani violinist Franci Rizmal ob klavirski spremljavi Brine Zupančič-Rogelj.

Franci Rizmal, sicer Žalčan, je uspešen glasbenik in solistični virtuoz na svojem instrumentu in tudi dirigent na Srednji glasbeni šoli v Ljubljani. Študiral in izpopolnjeval se je na Dunaju, v Gradcu in v Moskvi.

Brina Zupančič-Rogelj je pianistka iz Celja. Klavir je študirala na Glasbeni akademiji v Ljubljani pri profesorici Dubravki Tomšič, zdaj pa je pedagog na Glasbeni šoli v Celju.

Za koncertni program je Franci Rizmal izbral Corellijevo Sonato v F-duru, Sarsatejeve Ciganske melodije, Bach-Gounodovo Ave Mario in Montijev Čardaš.

Njegov nastop je prinesel svojstven glasbeni užitek. Poudarimo lahko, da smo s kulturnim večerom dosegli namen in cilj, ki je bil zastavljen.

Tone Škerbec

Jubilejni koncert mešanega pevskega zbora Aero Celje

Vsi, ki so se v petek 8. septembra prijazno odzvali razkošnemu vabilu na koncert mešanega pevskega zbora AERO, ki je ob tej priliki praznoval svojo deseto obletnico, niso šli glasbeno nepotešeni domov. Večer je bil glasbeno tako razgiban in poln, da je bilo zadovoljeno tudi zahtevnejšim ljubiteljem vokalne in instrumentalne glasbe.

Pevski zbor, ki ga uspešno vodi umetniški vodja Emil Lenarčič je odpel svoj program čisto, doživeto, muzikalno polno in vsi, ki smo jih poslušali, smo se dobro zavedali umetniških hotenj pevcev in dirigenta. Odlike zbora so bile opazne v domiselni interpretaciji, čistem in dokaj izenačenem zvoku predvsem pa v kritičnem odnosu do glasbene stvarine, ki so jo s svojim programom predstavljali. Zbor deluje sveže, v njem je zelo veliko mladih oz. mlajših pevcev in glede na to ima še veliko možnosti napredovanja. Prepričan sem, da se tega zavedajo pevci in dirigent. Zbor se je s tem koncertom zagotovo uvrstil v dokaj veliki družini celjskih zborov na dostojno mesto.

V drugem delu, ki je sledil podelitvi Gallusovih značk in priznanj delovne organizacije zboru in posameznim najbolj zaslužnim pevcem in organizatorjem, sta nastopala pianistka Brina Zupančič in violonist Franci Rizmal, s populatnim programom skladb Corellija (sonata v F duru op. 5), Sarsatejeve Ciganske melodije in Montijevim

Dan Aera '89

Čardašom. Organizatorjem koncerta velja iskreno priznanje za tovrstno domiselnost take umetniško visoke »ponudbe«, predvsem, ker je bil avditorij, ki je resnično užival, dokaj velik in raznolik oziroma nima prilike živega sprejemanja takega, umetniško izvrstno izvajane programa.

Ob tem prijetnem večeru se nam nehotе vrinja vprašanje ali smo v krizi kulturnega snovanja in odnosa do kulture, ali pa smo lahko vendarle v kljub hudim družbenim in gospodarskim stiskam neobremenjeni z obupom in brezcilnostjo? Vkljub razglašemu času, ki ga živimo, je v naši podzvesti prisotno prepričanje, da le kulturno in civilizacijsko bogat človek lahko oblikuje svoj in naš jutri in zato se splača vlagati napore v to. V to resnico nas je po svoje prepričal tudi petkov koncertni večer.

Marjan Lebič

Dan Aera '89

O delu Industrijskega gasilskega društva Aero Celje

V petek, 15. septembra 1989 je bil članski sestanek društva, na katerem smo razpravljali o problematiki in delu društva.

Beseda je tekla o novih pridobitvah društva, predvsem »novega gasilskega doma«, ki smo ga 13. oktobra dali v uporabo gasilskemu društvu in enotam civilne zaščite.

Društvo se že od vsega začetka srečuje s številnimi težavami tako kadrovskimi, finančnimi še zlasti pa prostorskimi, kar predstavlja temeljni pogoj za delovanje društva. Ob ugotovitvi, da prisotnost članov na sejah in sestankih ni najbolj aktivna navkljub dobri obveščenosti, opozarjamo na primerno zavest slehernega člana društva.

Industrijsko gasilsko društvo je sicer zaživelo, sistematično pristopilo k začetnim nalogam, toda pravi, željeni uspehi bodo prisotni ob aktivnosti vseh.

Nekdanji skladiščni prostori na Ipavčevi so primerno sanirani in preurejeni v gasilski dom v katerem že imamo novo motorno brizgalko, opremo za reševanje, razna orodja ter vso kolektivno opremo CZ. Vzpostavljeni so pogoji za uspešno delovanje tako društva kot civilne zaščite.

Ne gre zanemariti, da tega ne bi mogli urediti brez razumevanja in pomoči vodstva delovne organizacije, še zlasti nenehnega posredovanja tovarišice Podgornikove.

Vodstvu tozda Kemija Celje pa gre zahvala, ker je z razumevanjem pristal na potrebno ureditev oziroma odstop prostorov. Temeljnim organizacijam Grafika in Trženje pa zahvala za nenehno finančno pomoč.

Navkljub vsej pomoči denarna sredstva niso v celoti zadoščala za to preureditev, zato smo morali izvesti tudi akcije prostovoljnega dela. To pa ne bi potekalo tako skladno in organizirano brez požrtvovalnega odnosa predsednika društva.

Že v preteklosti se je društvo aktivno kazalo v mnogih aktivnostih: na tekmovanjih, srečanjih in tečajih. V okviru družbene samozaščite pa smo skupno dosegli vse tisto kar nam nalaga naša širša družbena skupnost.

Želimo, da se v naše skupne napore vključi čimveč članov, saj so ob otvortvi doma spoznali, da je primerno in modro sodelovati in da skupni napor prinašajo željeno varnost in krepijo medsebojne tovariške odnose, ki jih čestokrat zanemarjamo.

D. Z.

Sporne spremembe ustave SR Slovenije

10. amandma

1. Socialistična republika Slovenija je v sestavi Socialistične federativne republike Jugoslavije na temelju trajne celovite in neodtujljive pravice slovenskega naroda do samoodločbe, ki vključuje tudi pravico do odcepitve in združitve.

2. S tem amandmajem se nadomesti drugi odstavek 1. člena ustave SR Slovenije.

11. amandma

1. V Socialistični republiki Sloveniji delovni ljudje in občani svobodno odločajo o svojem delu in rezultatih dela ter prosto razpolagajo z naravnimi bogastvi in naravnimi viri v skladu s svojimi, v ustavi določenimi pravicami in dolžnostmi.

2. S tem amandmajem se dopolni prvi odstavek 2. člena ustave SR Slovenije.

46. amandma

Organi federacije na ozemlju Socialistične republike Slovenije upoštevajo pri poslovanju s pripadniki vseh narodov in narodnosti ustavno pravico enakopravnosti jezikov narodov in narodnosti.

Če se z dejanji in akti organov federacije krši ustavni položaj in pravice Socialistične republike Slovenije, je Skupščina Socialistične republike Slovenije dolžna sprejeti ukrepe v skladu z amandmajem LXII.

62. amandma

1. Če organi federacije sprejmejo odločitve v nasprotju z njihovimi v ustavi določenimi pristojnostmi in s tem posežejo v ustavni položaj in pravice Socialistične republike Slovenije, je Skupščina Socialistične republike Slovenije dolžna sprejeti ukrepe, s katerimi se zagotovi varovanje z ustavo določenega položaja in pravic Socialistične republike Slovenije.

2. S tem amandmajem se dopolni 315. člen ustave SR Slovenije.

63. amandma

Skupščina Socialistične republike Slovenije lahko razglasi izredne razmere na območju Socialistične republike Slovenije ali njenem delu na predlog Predsedstva Socialistične republike Slovenije, če izjemna splošna nevarnost ogroža obstanek Socialistične republike Slovenije oziroma njeno ustavno ureditev. Odločitev je sprejeta, če sta zanjo glasovali dve tretjini navzočih delegatov vseh zborov Skupščine Socialistične republike Slovenije.

Če se Skupščina Socialistične republike Slovenije ne more sestati, o tem odloči Predsedstvo Socialistične republike Slovenije in to odločitev predloži Skupščini Socialistične republike Slovenije v potrditev, brž ko se ta lahko sestane.

Na območju Socialistične republike Slovenije ali njenem delu nihče ne sme brez soglasja Skupščine Socialistične republike Slovenije razglasiti izrednih razmer in odrediti kakršnihkoli ukrepov v zvezi z njimi. V primeru, da je taka odločitev predlagana Skupščini Socialistične federativne republike Jugoslavije oziroma Predsedstvu Socialistične federativne republike Jugoslavije, so delegati oziroma član tega organa iz Socialistične republike Slovenije dolžni o tem takoj obvestiti Skupščino Socialistične republike Slovenije in druge pristojne organe Socialistične republike Slovenije ter zahtevati odločitev odločanja, dokler Skupščina Socialistične republike Slovenije do spornega vprašanja ne zavzame stališča, in brez njenega soglasja ne smejo glasovati za odločitev.

O izrednih razmerah lahko Skupščina Socialistične republike Slovenije ali po njenem pooblastilu Predsedstvo Socialistične republike Slovenije odredi izredne ukrepe, s katerimi se lahko začasno omejijo posamezne ustavne pravice in svoboščine. Kakšni ukrepi se v izrednih razmerah lahko odredijo, določi zakon.

66. amandma

1. Pri prevzemanju finančnih obveznosti za uresničevanje funkcij federacije v okviru ustavno določenih nalog zveznih organov in za izpolnjevanje nalog za druge skupne potrebe federacije v skladu s skupno razvojno politiko, določeno v družbenem planu Jugoslavije, Skupščina Socialistične republike Slovenije upošteva materialne možnosti republike in potrebe njenega razvoja.

2. S tem amandmajem se dopolni 320. člen ustave SR Slovenije

Kakovost pri nas in v Evropi 1992

(1. del)

V začetku oktobra 1989 smo v Aeru organizirali seminar na temo CELOVITO OBVLADOVANJE KAKOVOSTI. Tovariša Možina in Dolenc iz Zavoda za produktivnost dela sta predstavila pomen kakovosti, kakovost v Evropi 1992, mednarodne standarde, naloge vodilnih delavcev v sistemu obvladovanja kakovosti, program usposabljanja za obvladovanja kakovosti in informacijski sistem za kakovost.

Kakovost si pridobiva v svetu vse bolj primaren pomen in tudi vse večji vpliv na prodajo. Kakovost spremlja izdelek vse do takrat, ko ga zavržemo. Skratka celo življenjsko dobo. Z vidika kupca in trga bi lahko tudi rekli, da je KAKOVOST IZDELKA MERILO NJEGOVE UPORABNOSTI. Kakovost mora torej vedno izhajati iz uporabnika.

Kriteriji dobrega izdelka so uporabnost, zanesljivost, trajnost, izgled, varnost, vzdrževalnost, enostavnost uporabe, obremenjevanje narave, poraba energije... Mnoge od naštetih lastnosti predpisuje država (standardi, poraba energije...). Kakovost je tudi seštevek vseh značilnosti izdelka, ki so odvisne od teže, ki jih posameznik da posamezni značilnosti. Ta teža pa je odvisna od kulturnih, družabnih in psiholoških značilnosti. Zato mora proizvajalec dobro poznati značilnosti in navade kupcev.

Kakovost izdelka je rezultat zahtev kupcev, zahtev družbe in tehničnih, tehnoloških, ekonomskih, kadrovskih in organizacijskih možnosti podjetja.

Pogledi na kakovost so seveda različni, za kupca je pomembna uporabnost. Tudi znotraj podjetja so pogledi različni. Vodstvo podjetja se ukvarja predvsem s problemi kakovosti in s stroški, marketing z zadovoljstvom kupcev in preučuje razmere na trgu, v razvoju in konstrukcijah se ukvarjajo s kakovostjo konkretnije, podrobneje o značilnostih izdelka, opredeljujejo pa tudi kakovost, v tehnologiji pa se ukvarjajo s proizvodno opremo in kako bi dosegli čimvečjo kakovost izdelkov in kakšen material bi uporabili, v proizvodnji in službi kontrole kakovosti pa skrbijo za skladnost izdelka s specifikacijami, v prodaji pa gledajo na kakovost izključno skozi reklamacije...

Kakovost nastaja v vseh naštetih segmentih podjetja in temu bi lahko rekli celovito obvladovanje kakovosti.

ZAKAJ JE KAKOVOST POMEMBNA NA TRGU?

Naše gospodarstvo se vse bolj odpira k svetovnemu trgu, kajti naš trg je omejen, poleg tega je tudi kupna moč upadla. Vsesplošna gospodarska kriza nas dobesedno sili k temu.

Tudi svetovni trg je zasičen z izdelki s celega sveta, predvsem z Vzhoda (Hongkong, Južna Koreja, Singapur...), zato se vsi proizvajalci usmerjajo v zadovoljevanje kupcev. Razvija se vse bolj individualna proizvodnja velikoserijske proizvodnje.

Vedno večja je tudi prisotnost državne regulative pri izdelovanju izdelkov: izdelki za potrebe države (vojška), varnost in zdravje ljudi, varčevanje z energijo in surovinami, varovanje okolja...

Zelo velik vpliv na pomen kakovosti je tudi razvoj kooperacije. Svetovno tržišče je skoraj enotno, saj so izdelki narejeni po enakih merilih (računalniki in avtomobili so narejeni iz delov iz celega sveta).

NOVE TEHNOLOGIJE

Mikroelektronika je omogočila natančnejše izdelovanje, večjo kakovost. Pomembno vlogo so pri kakovosti odigrali sistemi za računalniško načrtovanje in projektiranje. Kakovost je bistveno narasla, s tem tudi produktivnost delavcev, ki se je povzela kar dvajsetkrat do tridesetkrat. Krajša se tudi čas trajanja novih izdelkov, leto in še manj. Siemens ima več kot polovico celotnega prihodka od izdelkov, ki so mlajši kot eno leto. Ne-katere japonske firme pa tudi 70 %.

Ob vse večji robotaciji se je človeški faktor zelo zmanjšal. Cilj prizadevanj je tovarna, ki dela v temi, popolnoma avtomatizirana. Razvijajo tudi že avtomatiziranje meritev, ki omogoča takojšnje ukrepanje.

NOVE PROIZVODNE METODE

Nova tehnologija je vse bolj fleksibilna in omogoča zelo dobro prilagajanje

nje novim izdelkom. Za nov izdelek ne potrebujejo čisto novih strojev, temveč jih samo prilagajajo novim izdelkom.

Nove proizvodne metode:

JUST IN TIME – to je proizvodnja brez zalog, ne potrebuje nikakršnega skladiščenja, zato pa mora biti kakovost sestavnih delov zelo velika.

ENAKOMERNI PRINCIP PROIZVODNJE – izdelek izdelajo na enem traku do konca.

PROIZVODNJA BREZ NAPAK – odpravljena je vhodna kontrola in višja kakovost zmanjša tudi stroške proizvodnje.

KAJ ŽELIMO V KAKOVOSTI?

Podjetje, ki se zavzema za vse večjo kakovost lahko izbira med tremi strategijami:

TEORIJA ODLIČNOSTI – podjetje si prizadeva za to, da bi bilo najboljše v svoji branži. Ta cilj zasleduje le malo podjetij.

TEORIJA KONKURENČNOSTI – ta strategija je najbolj uspešna in tudi najbolj pogosta.

TEORIJA TRENUTNIH MOŽNOSTI – podjetje si prizadeva za to, da proizvede to, kar je v danem trenutku mogoče. To pa je najslabša usmeritev.

RAZVOJ POJMA KAKOVOSTI PO VOJNI

Prvotno so pod pojmom kakovosti razumeli skladnost izdelka z zahtevami – **KONFORMNOST**.

Nato so menili, da kakovost zagotavlja razvoj in konstrukcija – **KONSTRUKCIJA**. Kupec in trg sta postala vse bolj pomembna tudi za zagotavljanje kakovosti – **UPORABNOST IZDELKA**. Vse bolj je prisoten tudi vidik varčevanja, tako energije kot surovin.

Tudi zaščita okolja postaja vse bolj pomemben segment proizvodnje. Kakovost izdelkov večinoma pomeni tudi kakovost življenja (usluge, infrastruktura...)

Prihodnjič:

KAKOVOST IN EVROPA 1992

Jasna Rode

JUGOSLAVIJA V 21. STOLETJU

Kakšna bo naša prihodnost?

(4. del)

V zvezi z ideološkimi barierami je treba posebej omeniti problematiko našega političnega sistema in vzroke zaostajanja, ki jih ta vsebuje. V povojnem obdobju smo res utirali nova pota državnih in sploh družbenih organiziranih. Vendarle pri tem nikoli nista bili izpostavljeni funkcionalnost in racionalnost, ki ju zahteva vsaka, tudi naša organiziranost.

Vsaka resna analiza našega političnega sistema in njegovih posameznih segmentov, npr. volilnega ali delegatskega sistema, takega, kot se kaže v praksi in ne kot je videti v abstraktni shemi, in njegova primerjava s tako rekoč katerikoli političnim sistemom v Evropi, kaže na močno entropijo naših energij, časa in tudi materialnih sredstev. Menda ni političnega sistema v Evropi, pri katerem bi bilo težje in bolj zapleteno sprejeti kako odločitev kot pri nas. V tem pogledu je prav tako ustava iz leta 1974 v negativnem pogledu prispevala svoje. Sistem, kakršnega je uveljavila ob koncu 60 let nastajajoče in v vsaki nor-

malni (moderni) družbi normalne centre moči, kot so skupščina, oziroma parlament ter veliki gospodarski subjekti, in omogočati neformalno odločanje političnega vrha v ozadju. Ne trdim, da je bil to eksplicitni namen ustavnih rešitev iz leta 1974. Zanesljivo pa se je kot tak pokazal v praksi. Danes, ko ni več paralelnega, to je dejanskega odločanja za formalnim sistemom, se politični sistem, ki ga imamo, kaže kot skrajno nefunkcionalen in času neustrezen. Potrebne bodo radikalnejše spremembe, kot jih šele nadenjajo predlogi za novo ustavo SRS, pri čemer bo treba funkcionalnost in racionalnost mnogo bolj izpostaviti.

Neracionalnost našega političnega sistema se zlasti kaže v številnih segmentih organizacije in delovanju tako državnih organov kot družbenopolitičnih organizacij. Številni organi, pogosto v zelo podobni personalni zasledbi, se ukvarjajo, ali bolje rečeno, razpravljajo o istih vprašanjih. Resni operativni sklepi in ukrepi pa so redki, ali pa so običajno prepozni. Razni organi nimajo niti resnih kompetenc niti avtoritete, in tudi ne nosijo prave odgovornosti za svoje odločitve.

Zanimive in drastične bi bile primerjave o tem, koliko organov in koliko posameznikov se npr. v Sloveniji ukvarja s kakšnim vprašanjem in kako počasi se prihaja do običajno močno zvođenih odločitev. Tako kot na mikroekonomski ravni, brez

racionalne organizacije in učinkovitega vodenja, ki pa bi moralo biti pod družbeno kontrolo in odgovornostjo, tudi na makroravni, na ravni republike in federacije, ne moremo postati učinkovitejši brez racionalnega in funkcionalno skrajno urejenega sistema. To še posebej, ker je v državi kot je naša, z njeno neizbežno federativno ureditvijo, že takšno spremljanje odločitev in njihovo uresničevanje še posebej počasen in zapleten proces.

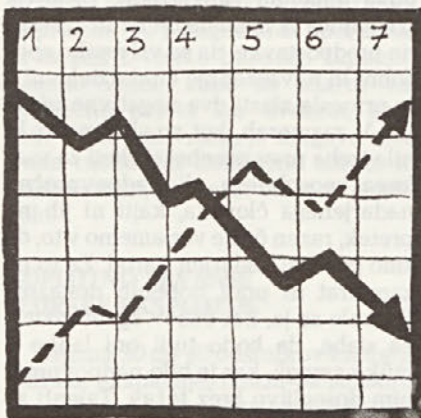
Vprašanje naše neracionalne družbene organiziranosti je torej pereče in politično eno naših najtežjih vprašanj. Tudi zato, ker smo ljudem globoko vcepili iluzijo, da bo »socialistična« država skrbela za vse – od stanovanja, službe, šolanja, zdravstva itd. V preteklem ekstenzivnem razvoju smo tako ustvarili izjemno široko potrošnjo na vseh sektorjih, kot da bi vsaka potrošnja ne imela svojih, od ravni gospodarskega razvoja vnaprej določenih materialnih omejitev. Preproste logike, da lahko potrošimo, le kar ustvarimo in proizvedemo, očitno nismo priznali. Zato so danes pred nami boleča in zaostrena vprašanja financiranja socialnega, zdravstvenega in otroškega varstva, vprašanja financiranja šolstva, kulture, telesne kulture, znanosti itd. Na vseh teh področjih smo razvili visoko raven materialnih in drugih pravic, hkrati pa veliko neučinkovitost in skrajno neracionalnost. V obdobju, ko se skrajno resno znižuje individualni življenjski standard, omejevanje katerekoli od teh pravic, pri čemer smo nekatere razvili, kot da smo ena najbogatejših družb na svetu, postaja skrajno boleče, skorajda neizvedljivo.

Posebej bi rad spregovoril o dveh podsistemih naše družbene organizacije, ki sta izjemno pomembna pri ugotavljanju vzrokov naše zaostalosti. Zaradi izjemnega pomena najprej nekaj besed o problemu naše znanstveno-raziskovalne dejavnosti, razvijanju znanja in tehnologije. To je gotovo tisto osnovno področje ustvarjanja, kjer se je osredotočilo naše zaostajanje za visoko razvitim svetom.

O raziskovalni dejavnosti in tehnološkem razvoju pri nas je bilo v zadnjih nekaj letih več govora kot kadarkoli prej. Veliko je tudi pričakovanih, da nas prav raziskovalna dejavnost popelje iz nevarnega zaostajanja za visoko razvitim svetom, nam odpre nove razvojne možnosti, nas izvleče iz krize. Izrazit skok sredstev – pred leti si ga je bilo komaj mogoče zamisliti – ki jih naša družba zadnji dve leti namenja prav za raziskovalno dejavnost, dokazuje, da so tudi pričakovanja velika! Velika pa je seveda tudi odgovornost raziskovalne politike, vseh tistih državnih in samoupravnih dejavnikov, ki našo raziskovalno de-

javnost usmerjajo, tistih, ki so nosilci raziskovalne politike!

Ne smemo si delati prevelikih iluzij glede tega, da je raziskovalna dejavnost edina zveličavna na poti iz krize. Da ne bi preveč pričakovali od raziskovalne dejavnosti, velja zapisati sicer splošno znano dejstvo, da visoka tehnološka razvitost katerekoli družbe oziroma države, tudi Jugoslavije in Slovenije, ni odvisna le od razvitosti in učinkovitosti raziskovalne dejavnosti. Poleg te njene razvitosti ali nerazvitosti še cela vrsta dejavnikov včasih vpliva celo bolj usodno kot raziskovalna dejavnost na inovativnost in stopnjo tehnološke razvitosti katerekoli družbe, tudi naše. Res si je sicer le izjemoma mogoče zamisliti visoko tehnološko razvitost neke družbe brez lastne visoko razvite raziskovalne dejavnosti. Bila pa bi velika zmeta, če bi verjeli, da lahko samo razvoj znanosti in velika vlaganja v znanost, ne glede na učinkovanje dolge vrste drugih dejavnikov, zagotovi naše us-

pešno vključevanje v svetovne tokove tehnološkega razvoja.

Naj v najbolj grobih obrisih opozorim na tiste, že v prejšnjih delih omenjene dejavnike, ki od zunaj vplivajo na sistem naše znanosti in katerih učinek je morda mnogo pomembnejši za razvoj in učinkovitost naše raziskovalne sfere kot pa spremembe v njej sami. Dodal bom le še nekaj tistih vzrokov zaostajanja, ki močno vplivajo na zaostajanje naše znanstvene ustvarjalnosti in tehnične inovativnosti.

V našem prostoru, z nekaj redkimi izjemami, morda je v tem malo ugodnejši prav položaj Slovenije, nekih splošnih razmer, ugodnih za razvoj znanosti in še zlasti za njeno dejansko integracijo v družbeni razvoj, pravzaprav nikoli ni bilo.

Komajda so nastali na območju Jugoslavije prvi resni začetki kapitalistične proizvodnje in zametki vključevanja v svetovni trg, že smo se po letu 1945 znašli v obdobju centralnega planiranja gospodarskega razvoja

in političnega voluntarizma, ki ni računal z ekonomskimi zakoni, z znanostjo in znanjem, in jih zato tudi ni ustrezno vrednotil. Znanost je še najbolj služila za prestiž ali v izobraževalne namene, drugače pa se ni vedelo, kaj bi z njo.

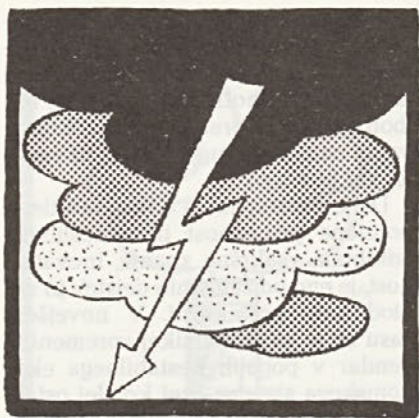
Da je pri nas skozi dolga desetletja politična pripadnost in zanesljivost odtehtala vsakršno znanje, inovativnost, je eno od žalostnih dejstev in zablod naše preteklosti. V novejšem času se je sicer marsikaj spremenilo, vendar v pogojih nestabilnega ekonomskega sistema prej ko slej ostaja dejstvo, da več velja zagotavljanje takih ali drugačnih bonitet in sporov v administraciji in politiki, kot pa opiranje na znanost in vlaganje v lasten tehnološki razvoj. Slednje učinkuje le dolgoročno, gospodarski subjekti pa so v položaju, ko morajo iskati rešitve od danes do jutri. Položaj je danes še posebej zapleten, saj preprosto nihče ne more vplivati na dolgoročne učinke. V slovenskem prostoru pa k neugodnim splošnim razmeram za razvoj znanosti in za njeno integriranje v družbeni in ekonomski razvoj velja dodati še nekakšno tradicionalno šibko zanimanje za to področje človeške kreativnosti. Smo pač narod, v katerem so bili vedno bolj cenjeni pesniki – tudi zelo povprečni – in vedno seveda politične veličine kot pa znanstveniki, konstruktorji, izumitelji itd.

Med splošnimi pogoji, ki posebej neugodno vplivajo na vlogo znanosti in inovativnosti v naši družbi, je bil prav gotovo naš pretekli, in je še vedno naš obstoječi, ekonomski sistem. Naš gospodarski sistem še vedno ne sili ekonomskih subjektov v inovacijo. Inovativnost, znanje, sposobnost, večja kvaliteta, še vedno niso pogoj za preživetje in uspeh gospodarskih subjektov.

Slišal sem že, da nerazvitost pri nas postaja glavna komparativna prednost. V tem je gotovo preveč resnice.

Kako spremeniti neugodne splošne pogoje in družbeno klimo za razvoj znanosti in njeno uporabo, kako prav v razvoju znanosti ustvariti vzmet za preseganje našega zaostajanja, je gotovo zapleteno in dolgoročno vprašanje. Gre tudi za to, kako v družbi, obremenjeni s filozofijo balkanske »iznajdljivosti«, doseči premik v družbo z visoko izpostavljeno etiko profesionalnega dela in ustvarjalnosti.

Gotovo bosta uveljavitev tržne logike v gospodarstvu in demokratičnost v politiki vplivali na spremembo nekaterih naših »tradicij«. Vendarle smo v naši družbi zanesljivo še daleč od stanja, ko bi, kot se preprosto reče, človek veljal toliko, kolikor zna in kolikor dela. Morda bo po desetletjih spontanega in zavestnega uveljavljanja nekakšnih drugih »vrednot« prav

ta premik najtežji. Vse strategije, programi, lepe želje in napovedi, akcije za nabavo raziskovalne opreme, utegnjo obtičati prav v blatu naše povprečnosti, prevladovanja mediokritet, neznanja in lenobe, neodgovornosti in nerեսnosti.

Kako pomembne so splošne družbene in zgodovinske razmere za razvoj znanosti in tehnične inovativnosti v kaki družbi, nam dokazuje vrsta primerov. Ti hkrati dokazujejo, da inovativnost neke družbe še zdaleč ni odvisna samo od vsote sredstev, ki se vlagajo v znanost in raziskave.

Primeri so številni in zgovorni. Veliko večja je na primer inovativnost, s tem pa tudi gospodarska in razvojna uspešnost Norveške, Danske in Finske, kot pa npr.: Češkoslovaške in Sovjetske zveze, čeprav sta slednji dve skoraj celo povojno obdobje vlagali več družbenih sredstev v razvoj znanosti in tehnologije kot prve tri. Navsezadnje je celo naša družba v primerjavi s sovjetsko veliko bolj inovativna (morda je izjema vojaška industrija), ne glede na to, da so sredstva na prebivalca, ki jih je Sovjetska zveza vlagala v razvoj znanosti, neprijemno večja.

Omenim naj seveda, da je splošna neracionalnost in zaverovanost vase vplivala tudi na našo raziskovalno politiko in na organizacijo raziskovalnega dela v zadnjih desetletjih. Kaj malo smo se bili pripravljeni naučiti od kogarkoli glede financiranja in organiziranja raziskovalne dejavnosti in vseh drugih komponent raziskovalne politike. Če smo se v čem primerjali, potem smo se le v obsegu sredstev, ki jih vlagamo mi in drugi. Neprestano spreminjanje organizacije metodologij in prepričanje, da bo raziskovalna politika toliko boljša, kolikor več raziskovalcev bo vključeno v njihovo kreiranje, je dolga leta obvladovalo našo raziskovalno politiko. Prevladovanje mediokritetnega vzdušja in lažne enakopravnosti, ki iz leta v leto pri konkuriranju za raziskovalna sredstva postavlja v enak položaj uspešne in v svetu renomirane raziskovalce s tisti-

mi, ki še nimajo kaj pokazati, ali pa že desetletja nimajo tehtnejših raziskovalnih rezultatov, so svojevrstna dokazila, kako se splošno stanje naših družbenih razmer kaže tudi v našem raziskovalnem podsystemu. O tem, kako neracionalno je organizirana naša raziskovalna sfera, bi lahko veliko govorili.

Na stotine ljudi je vključeno v mehanizme odločanja ali neodločanja, kajti to odločanje je bolj navidezno kot stvarno. Cele desetine in stotine organov se ukvarjajo z raziskovalno problematiko, angažirajo neštete ure in veliko energije in intelektualnih moči pogosto najboljših raziskovalcev. Vendarle je videti, da le še ni prevladalo čvrsto prepričanje o neracionalnosti tega početja, o neizmerni entropiji raziskovalnih energij in o potrebi, da se to stanje radikalno spremeni.

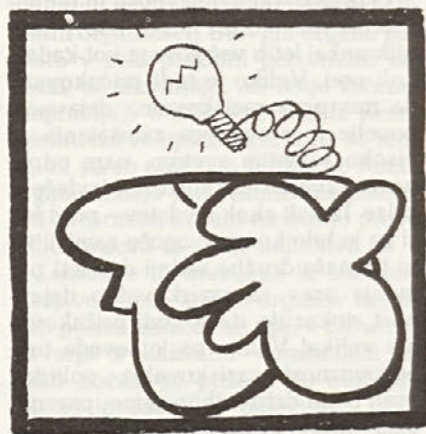
Podobno je stanje na področju izobraževanja. Desetletja uveljavljanja vulgarnega egalitarizma v našem izobraževalnem sistemu – to je bila njegova temeljna »ideološka« zasnova, izhajajoča iz neznanstvene in zgrešene predpostavke, da so vsi enako sposobni in navsezadnje enako delavni – je prinesla zlasti dva negativna učinka. V razmerah, kot so slovenske, bi bilo treba prav posebej skrbeti za vsakega sposobnega ali nadpovprečno nadarjenega človeka, kajti ni jih na pretek, razen če ne verjamemo v to, da smo posebej nadarjen narod. Za to pa zaenkrat ni prav nobenih dokazov. Skrbelo se je, kot odsev egalitarizma, za slabe, da bodo tudi oni lahko z muko zmogli, kar je bilo nadpovprečnim dosegljivo brez težav. Talenti so se izgubljali, odhajali, mi pa smo tudi pri izobraževanju razvijali skrb predvsem za tiste, ki ne zmorejo. Navsezadnje smo začeli, tako kot tudi v gospodarstvu in še kje – reševati slabe! S tem pa smo dejansko zavirali tiste, ki bi zmogli veliko več, če bi zanje posebej skrbeli. Tudi nepremišljena ekspanzija šolstva, bolj izrazita v Jugoslaviji, kot pa na srečo v Sloveniji, je povzročila poplavo mediokritet in ne-sposobnežev z diplomami vseh mogočih stopenj in absurdnih usmeritev. Pogosto se za temi lepo zvenečimi papirji ni skrivalo kaj prida znanja in sposobnosti, in navsezadnje ni čudno, da formalno izkazana izobrazba pri nas tako malo velja. Kaj diploma, važna so bila leta »prakse« in seveda politični predznak. Tako je bilo desetletja in spremembe si le počasi utirajo pot. Ni čudno, da je v splošnih razmerah, kakršne so bile pri nas, lahko prodril koncept »usmerjenega izobraževanja« na vseh ravneh, to je izobraževanje za konkretno delovno mesto za »potrebe prakse«. To je bila vulgarizacija, ki ji je med izobraževalnimi siste-

mi težko najti primerjavo, in ki ni uspela razrešiti tudi tistega, kar so bili dodatni cilji uvedbe »usmerjenega izobraževanja«: zagotoviti večjo socialno in regionalno enakost, praktično usposobljenost itd.

Za odpravljanje našega zaostajanja so torej nadvse potrebne in nujne spremembe v celotni izobraževalni sferi. In to v smeri večje pozornosti sposobnejšim in delavnejšim učencem. Potrebna je tudi večja diverzifikacija šol po kvaliteti in zahtevnosti. Seveda so tudi tu premiki in večje spremembe so lahko le rezultati treznejše presoje in analize doseženi le dolgoročno. Nova hitra »reforma« šolstva – četudi z najboljšimi nameni – bi porušila še tisto, kar je ostalo.

Do sedaj sem obravnaval osnovne vzroke našega zaostajanja za razvitim svetom, ki so, kot smo videli, zelo kompleksni in različni. Vzroke zaostajanja je seveda treba poznati, če naj ob njihovem razumevanju skušamo koncipirati politiko, pa tudi naše življenje in naš razvoj, tako da preprečimo, da bi zaradi vse večjega razkoraka z razvitim svetom dejansko postali »dežela v razvoju« in bili potisnjeni na rob sodobnih civilizacijskih tokov in bili v vseh pogledih, razen v geografskem, izrinjeni iz Evrope. Izzivi, pred katerimi stoji Jugoslavija in z njo Slovenija, so danes morda večji kot kadarkoli v preteklosti. V primeru slovenskega naroda gre v končni konsekvenci njegovega obstoja, o tem sem trdno prepričan, tudi za vprašanje njegovega obstoja.

Če nas razvoj v svetu potisne na obrobje, če zgubimo stik s težnjami in razvojnimi hotenji in dosežki najrazvitejšega dela sveta, ki niti ni več samo Evropa, se utegnemo soočiti s katastrofalnim narodnim osipom. Tisti, ki bodo hoteli biti del modernega, velikega sveta, ki bodo hoteli proč od zaostalosti in primitivizma, bodo soočeni z znano dilemo. Ali ostati zakoreninjeni v slovenstvu, pa s tem v drugorazrednosti, zaostalosti, celo bedi in

primitivizmu, ali pa na slovenstvo preprosto pozabiti, zato, da bi bil vstop v veliki, razviti svet možen, čim manj boleč. Slovenstvo bi se namreč brez tega, da omogoča posamezniku in narodu, da je kot Slovenec del visoko razvitega sveta, utegnilo kaj hitro zreducirati na zanimiv, svojstven folklorni rezervat.

Ko iščemo pota k modernizaciji in dinamičnemu razvoju naše družbe, k temu, da bi ohranili stik z najrazvitejšim svetom, da ne bi zaostajali – to gotovo velja za Slovence – vodimo tudi odločilni boj za naš narodni obstoj.

Prav v sedanjem obdobju smo vsa Jugoslavija in Slovenci še posebej na usodnem razpotju. Ne le zato, ker se vse bolj zavedamo usodnosti našega zaostajanja, temveč tudi iz vrste drugih razlogov. Danes morda še zmoremo zaustaviti trende zaostajanja. Če nas preplavi plima zaostalosti, če postane dominantna vrednota primitivna nacionalistična demagogija, če naš razum zasenčijo strasti, če se vrnemo – namesto, da bi odločno krenili naprej – v čas distribucije, ubijanja svobodnega ustvarjalnega duha, potem smo se sami zapisali zaostajanju. Dvoje, za kar se danes odločno in vztrajno zavzemajo napredni ljudje in politične sile v Jugoslaviji, v Sloveniji pa še posebej, je ključnega pomena. Uveljavitev tržne ekonomije in demokratičnega političnega življenja. V obeh primerih gre v osnovi za priznanje avtonomnosti posameznega, pa naj bo to človek ali gospodarski subjekt. Svoboda v ekonomiji, ustvarjanju. Brez nje ni napredka – če kaj, je to dokazal splošni ekonomski, pa tudi družbeni polom dežel, ki so se lotile boja za napredek brez svobodnih, kreativnih ljudi.

Torej avtonomnost gospodarskih enot, podjetij na trgu, avtonomnost posameznika, človeka, državljana v družbi. V obeh primerih gre za uveljavljanje svobodne tekme »svobodnih«, bodisi tekme na trgu, bodisi »tekme« spopadov, idej, spoznanj v političnem življenju. To je tisto izhodišče, ki lahko potegne našo družbo v krog razvitega sveta. In oboje je med seboj povezano. Ni si mogoče zamisliti, vsaj na daljši rok ne, tržne ekonomije brez politične demokracije, pa tudi obratno ne. To potrjuje zgodovina na številnih primerih. Demokratičnost in tržnost sta temeljna pogoja za to, da se bodo zanesljivo prej ali slej odpravile tudi vse tiste navlake naše preteklosti, ki so še vedno prisotne v našem načinu življenja in so vir našega zaostajanja za razvitim svetom.

(Se nadaljuje)

Zvone Jezernik

DRUŽBENA SAMOZAŠČITA

Udarni učinek jedrske eksplozije

3. del

Od 40 do 60 odstotkov celotne energije jedrske eksplozije se izraža skozi udarni učinek. Gre za udarni val zračnih mas, ki se s hitrostjo, večjo od hitrosti zvoka, razširijo na vse strani. Pritisk tega vala stisnjenega zraka je ogromen in se hitro širi na vse strani, traja pa tudi dlje kot denimo, toplotno sevanje. Udarni val seveda ruši vse, kar mu je na poti, na ljudi pa deluje bodisi neposredno (bliže središča eksplozije jih enostavno »odpihne«, zaradi hudih udarcev pa nastajajo poškodbe, ki so tudi smrtno nevarne) ali posredno, ko človeka zadevajo predmeti, ki letijo na vse strani z veliko silo. Ko se val oddalji od središča eksplozije, nastane v središču brezračni prostor. To potegne zrak spet nazaj in ta želi z veliko hitrostjo zapolniti nastalo vrzel. Tako se udarni val praktično pojavi kar dvakrat, kajti tudi ko se val vrača, je njegova moč hudo rušilna in dokončno zdrobi in uniči še tisto, kar je na videz še ostalo celo.

TOPLOTNO SEVANJE JEDRSKE EKSPLOZIJE

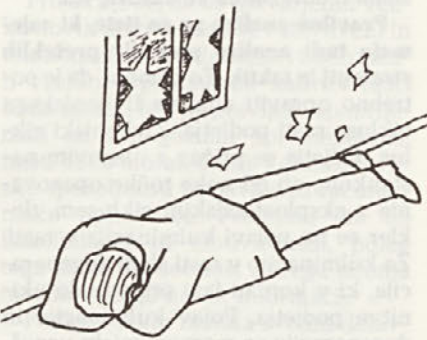
Zajema 30 do 40 odstotkov energije jedrske eksplozije, izraža pa se skozi slepeči blisk v trenutku eksplozije. Ta blisk pri človeku, ki se ni zaščitil, v trenutku povzroči začasno slepoto, toplotno sevanje pa opekline. Izbruhnemo tudi številni požari, ki jih po navadi razširja še udarni val, tako da se ponekod požari, kot trdijo strokovnjaki, razširijo zelo daleč v obliki ognjene burje. Seveda so temu vnetljive snovi še najbolj izpostavljene, prav tako pa gozdovi, naselja, zasejana polja in podobno.

Opekline so lahko zelo hude, kar je odvisno od tega, kolikšno površino odkritega telesa je zajel trenutni blisk, in seveda od oddaljenosti od središča eksplozije. Slepota je še posebej huda ponoči, ker zaradi razširjenih zenic pride v oči velika količina svetlobe. Slepota traja 20 do 30 minut, toda vedeti je treba, da včasih oslepijo celo ljudje, ki so do 150 km daleč od eksplozije! Zato tudi v tako oddaljeno eksplozijo ne kaže strmeti, pač se moramo zavarovati. Še nekaj: toplotni učinek – vse živo dobesedno zgoreli – je še posebej velik na vester dan brez smoga. Oblačno vreme pa zmanjša toplotno sevanje celo za dvakrat.

RADIOAKTIVNO SEVANJE

Okrog 15 odstotkov celotne energije, ki se sprosti ob jedrski eksploziji, odpade na radioaktivno sevanje, na zahrbtnega sovražnika, ki deluje v trenutku eksplozije v obliki tako imenovanega primarnega sevanja delcev gama, beta in alfa ter nevtronov in inducirane sevanja, to je sevanje predmetov na prostoru eksplozije ter radioaktivnega prahu, ki pada na ljudi, hrano in druge predmete. V vsakem primeru gre za nevarno delovanje delcev alfa, gama in beta ter nevtronov, ki prodirajo v telo, uničujejo organizem. Pride do akutne radiacijske bolezni, katere znaki so različni, kar je odvisno od količine delcev, ki so prodrli v telo. Poškodbe so v premem sorazmerju: čimveč jih je prodrla, tem večje so poškodbe. Žal pa imajo še eno slabo lastnost. Tudi manjše količine lahko povzročijo nevarne rakaste tvorbe ali kronične bolezni, posledice sevanja pa se ne moremo kar tako znebiti. Doseg delcev je različen. Delci gama se razprostirajo tudi do 3.000 metrov daleč od eksplozije, delci beta pa le nekaj metrov.

Zaščitimo se sami: če smo v trenutku eksplozije v sobi, je najbolje, če se takoj vržemo na tla; če smo pri oknu, storimo to tako kakor kaže risba.

KAKO SE LAHKO ZAŠČITIMO?

Za tiste, ki bi se znašli v središču eksplozije na odprtem prostoru pa tudi v zgradbah ali manjših zakloniščih, rešitve prav gotovo ne bi bilo. Moč jedrskih eksplozivov je naravnost zastrašujoča, saj je energija, ki se sprosti pri eksploziji bombe 1 KT, enaka eksploziji 1.000 ton klasičnega razstreliva trotila, medtem ko je mol 1 MT (mega tone) enaka moči 1.000.000 ton trotila!

Pa vendar se tisti, ki so oddaljeni od centra eksplozije, s pravilnim in pravočasnim ukrepanjem lahko zaščitijo in ublažijo posledice eksplozije, včasih pa celo povsem odstranijo. Kako si lahko človek pomaga sam, kaj naj stori in ukrene, pa v nadaljevanju prispevka.

Dani Zagoričnik

Kadrovska strategija in razvoj kadrov

Pod tem naslovom je potekal dvo-dnevni seminar, ki ga je organizirala Zveza društev kadrovskih delavcev v Ljubljani od 28. do 29. septembra letos.

Dr. Anton HAUC je, ko je govoril o strateškem programiranju razvoja, izhajal iz dejstva, da je sedanji gospodarski položaj težaven in da se nam poraja veliko vprašanj o tem, kakšna je bila dosedanja strategija razvoja, ki je pripeljala do takšnega stanja, in kakšna naj bo bodoča.

Strateške odločitve o nadaljnjem razvoju morajo biti nujne sestavine vsakega planiranja. Ugotavljamo pa, da sedanji način programiranja in planiranja razvoja podjetij ni ustrezen.

V analizah, ki jih je dr. Hauc opravil v več podjetjih, ki so zašla v težave, ugotavlja, da ta podjetja vzroke svoje neuspešnosti analizirajo le z vidika trenutnega stanja. Zato so ukrepi, ki se jih lotevajo taka podjetja, da se najprej reorganizirajo, da na veliko govorijo, da nimajo ustreznih kadrov, da je preveč kadrov – tehnološki viški, da je slaba izobrazbena struktura, itd.

Pravilne analize pa so tiste, ki zajemajo tudi analize posledic preteklih strategij in taktik. To pomeni, da je potrebno opraviti analizo življenjskega ciklusa rasti podjetja. Življenjski ciklus podjetja se prične z njegovim nastankom, ali od neke točke opazovanja z eksploatacijskim ciklusom, dokler se ne pojavi kulminacija v rasti. Za kulminacijo v rasti sledi degeneracija, ki v končni fazi privede do ukinitve podjetja. Pojav kulminacije in degeneracije se mora v smislu uspešnega poslovanja preprečiti, kar je osnovna naloga upravljanja podjetja in je osnovna naloga poslovodne strukture.

To nalogo – nadaljnjo rast – pa poskuša vodstvo realizirati s pomočjo dolgoročno in kratkoročno planiranih razvojnih dejavnosti, ki **imajo značaj projektov** in se kažejo v strategiji razvoja podjetja.

Odločitve o ustreznosti strategiji nadaljnega razvoja ni lahka in mora biti podprta z metodami, prognostiko, analizo konkurence, tehnično-tehnološkega razvoja, razvoja trgov, itd. Predpogoj pa je, da je podjetje sploh pripravljeno spremeniti koncept strategije rasti.

Koncepti strategije rasti so lahko:

– **proizvodni**; podjetje je usmerjeno in organizirano za večanje obsega proizvodnje,

– **razvojno-tržni**; podjetje se razvija na osnovi tehničnega razvoja in trženja, podjetje obdrži samo ekonomsko zanimivo proizvodnjo,

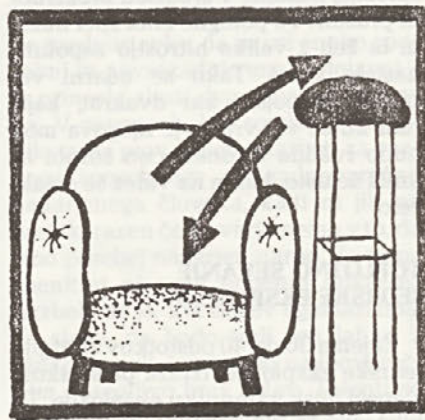
– **tržni**; podjetje je usmerjeno v marketing, tudi proizvodnjo »kupi« z namenom večanja tržnih deležev,

– **razvojni**; podjetje je usmerjeno v tehnično-tehnološki razvoj, ki je pogoj za njegovo rast,

– **koncept kapitala**; glavni cilj je ustvarjanje kapitala.

Pred vsako spremembo koncepta si mora podjetje zagotoviti ustrezen kader in organizacijo. Gledano z vidika življenjskega ciklusa podjetja pa mora podjetje zagotoviti kader in organizacijo tudi v fazi rasti za fazo zrele rasti podjetja, v skladu s konceptom strategije nadaljnega razvoja oz. preprečevanja nastopa kulminacij v rasti.

Strategija razvoja podjetja se torej kaže tudi v kadrovskem razvoju. Bolj se podjetje razvija, več zahtev je. Tik pred vrhom, ko se morajo začeti priprave za preprečitev kulminacije, je

treba en del kadrov usmeriti v delo za preživetje, drugi del pa se projektno organizira za razvoj.

Pomen strateškega programiranja in planiranja je razviden tudi iz podatkov o poslovanju in planiranju razvoja firm v ZDA – banka podatkov PMIS (Profit Impact of Marketing Strategies).

1. Podjetniška strategija je izrednega pomena za uspeh podjetja

Vpliv posameznih dejavnikov:

- a) vodstveno reagiranje pri motnjah poslovanja 10 %,
- b) operativna učinkovitost 20 %,
- c) strategije – strateško ukrepanje 70 %,

2. Načela uspešnih podjetniških strategij so večinoma uporabna univerzalno

Te izkušnje nam torej povedo, da klasično izredno operativno reševanje problemov na krajši rok ne pelje k izhodu iz kriz. Tudi predpisana in toga organiziranost, ki celo ne dovoljuje zaupanja v strokovnost in znanja, ne

bo pripomogla k razvoju in s tem k nadaljnji rasti.

Vse je torej potrebno podrediti strateškim ciljem.

Emil Milan Pintar je dal poseben poudarek znanju kot strateškemu dejavniku v razvoju podjetja. Izhajal je iz koncepta tržne ekonomije, čeprav smo gledano razvojno, še vedno daleč od tržne ekonomije.

V podjetjih se je sicer že začela določena preobrazba, torej samousposobitev za čas tržnega reagiranja. To pomeni, da bodo podjetja oblikovala strategijo, s katero bodo reagirala v bodočih predvidenih situacijah.

Podjetniška strategija mora odgovoriti na nekatera osnovna vprašanja – osnovno vprašanje je:

»Kaj bomo proizvajali jutri?«

Z odgovorom pa moramo odgovoriti na vprašanje, po kakšni ceni bomo to proizvajali, komu in na kakšen način bomo to prodajali, kako dolgo in kaj potem. To pomeni, da se mora podjetje transformirati iz družbene oblike, v kateri delavci zadovoljujejo svoje potrebe, v proizvodno organizacijo, ki mora znati iz proizvodnega blaga ustvarjati dobiček.

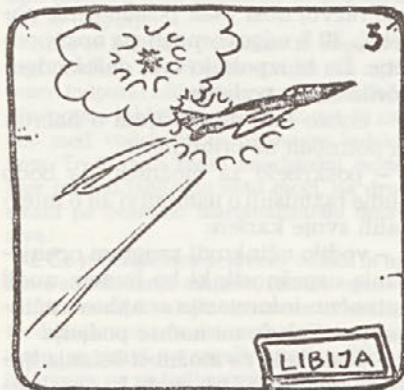
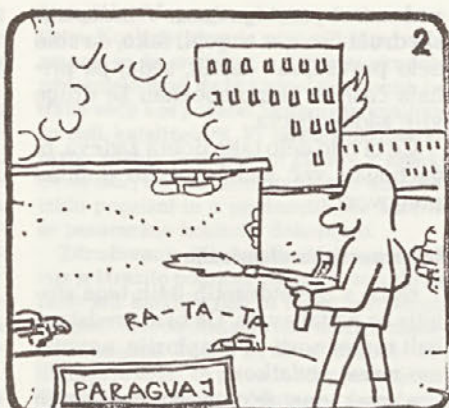
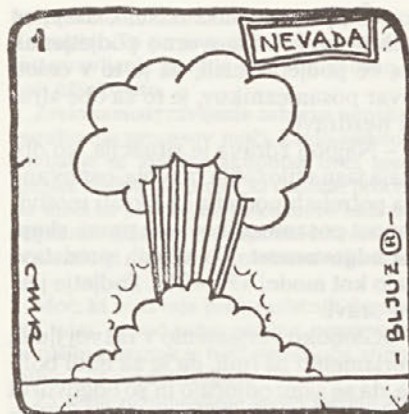
Za realizacijo tega cilja mora pri oblikovanju svoje strategije razmišljati o **možni prodaji**. To pa je velik miselni preobrat, ki zahteva določena znanja, ki našim podjetjem primanjkujejo.

Izhajati moramo iz spoznanja, da ne proizvajamo to, kar kupec potrebuje, ampak to, kar znamo prodati. Zato moramo biti usposobljeni stalno izmenjavati izdelke, oz. jih nadomeščati z novimi. Torej potrebuje podjetje tudi **tehnološka znanja**, čeprav za sodobni svet velja, da je proizvajati najlažje.

Sodobna proizvodnja pa ni toliko stvar tehnološke zahtevnosti, ampak predvsem **sodobne organizacije**. Pri teh znanjih so slovenska podjetja najšibkejša.

Naslednja znanja, ki bi jih morale podjetje obvladati, so **znanja o organizacijskem ustroju in upravljanju**. Gre za sintezo dveh nasprotujočih pojavov, na eni strani težnje, da v odločanju sodeluje čedalje več javnih sektorjev ter na drugi strani zahteve, da je v osnovi vsake odločitve stroka, znanje. To imenuje sodobni svet »management«.

Najpomembnejši sklop znanj pa je znanje poslovodne ekipe. Padla je namreč teorija o komparativnih prednostih. Odločujoč je trg in prednost ima podjetje, z bolj usposobljeno ekipo, ki vidi dlje in bolje reagira. Zato se podjetje dejansko pričinja z usposabljanjem poslovodne ekipe, ki mora postati sposobna izdelati razvojno strategijo in v njej odgovoriti na temeljno vprašanje.

Kaj bomo proizvajali jutri?

Jure Kovač iz Konusa je prikazal dva dejavnika, ki sta pomembna za uspešno uresničitev strategije podjetja.

Prvi dejavnik je strategiji primerna **organizacijska kultura**. Spreminjanje organizacijske kulture je dolgotrajen proces, saj gre za spreminjanje sistema norm, vrednot, predstav in prepričanj, ki se kaže v obnašanju in reagiranju zaposlenih na probleme. Na spreminjanje organizacijske kulture ima največji vpliv vodstvo podjetja, saj ima na voljo vrsto mehanizmov (kadrovanje, nagrajevanje, sankcioniranje itd.).

Drugi dejavnik, ki je pomemben za uresničevanje strategije podjetja, pa je **organizacijska struktura**. Z organizacijsko strukturo oblikujemo notranjo delitev dela za izvajanje aktivnosti, ki

so potrebne za uresničitev strategije podjetja. Prav tako z organizacijsko strukturo izgradimo sistem koordinacije, ki je z vidika strateškega vodenja izredno pomembna.

Vendar se organizacijska struktura ne oblikuje samo na osnovi postavljenih strateških zahtev, ker na njeno dokončno oblikovanje vplivajo tudi drugi dejavniki (tehnologija, stališče vodstvene ekipe, kadrovska struktura, itd.).

Pri oblikovanju organizacijske strukture je večinoma v ospredju tudi vprašanje centralizacija – decentralizacija.

Pomembno pa je, da potem v fazi realizacije organizacijske strukture, ko opisujemo delovna mesta, ne odstopamo od opredeljene organizacijske strukture.

Poleg teoretičnih osnov v zvezi z načrtovanjem strategije podjetja smo bili seznanjeni tudi s praktičnimi potezami v dveh večjih slovenskih podjetjih: IMV Novo mesto in sozd Gorenje v smislu uresničevanja njihove doktrine oz. poslovne filozofije.

KAJ PRAVIJO STROKOVNJAKI IZ TUJINE?

Dr. BARRIE HOPSON, direktor svetovalnih organizacij LIFESKILLS iz Velike Britanije, je predstavil svoje poglede na spreminjanje narave dela in kariere v prihodnosti.

Človeštvo vstopa v novo obdobje v post-industrijsko dobo, v obdobje elektronske revolucije, ki vodi v dobo komunikacij. Zares dobičkonosne veje industrije imajo tri glavne značilnosti:

- delovno so neintenzivne,
- kapitalno so intenzivne,
- vse temeljijo na ZNANJU.

V prihodnosti bo ZNANJE oziroma INFORMACIJA postalo generator bogastva, imelo bo visoko tržno ceno in obdobje, ki prihaja, lahko imenujemo INFORMACIJSKA DOBA.

Ko razmišljamo o svojem prihodnjem življenju in svoji kariери v prihodnosti, moramo upoštevati zunanje dejavnike, ki bodo vplivali na naše možnosti. Zato si oglejmo nekatere značilnosti prihajajočega desetletja:

Demografske spremembe

V devetdesetih letih bo nezaposlenost mladih postala stvar preteklosti. Podatki namreč kažejo, da se bo število mlajših ljudi zmanjšalo, število prostih delovnih mest se bo povečalo in tako bo obstajalo veliko povpraševanje po dobrih mladih delavcih.

Izpopolnjevanje in permanentno izobraževanje

Pričakuje se, da bo ustvarjenih veliko novih delovnih mest v storitveni in tehnični sferi in delodajalci bodo iskali visoko usposobljene kadre. Kadri bodo morali biti pripravljeni spoprijeti se s pogostimi spremembami, imeti bodo morali dobre komunikacijske sposobnosti in obvladati računalniško tipkovnico. Potrebna jim bo fleksibilnost in motiviranost, poleg tega pa še sposobnost hitrega učenja in asimiliranja novih informacij.

Podjetja bodo morala svojim delavcem nuditi široke možnosti izpopolnjevanja znanja v najrazličnejših oblikah.

Nove tehnologije

»Kibernetična revolucija«, ki omogoča uvajanje vse bolj razvitih sistemov spremljanja, vodenja in reguliranja proizvodnje, bo še pospešila prehajanje od človeškega k strojnemu delu. Nove tehnologije povzročajo izgubo delovnih mest na tradicionalnih področjih, ustvarjajo pa nova delovna mesta, zlasti na področju finančnih storitev, komunikacij in izrabi prostega časa. Ocenjujejo, da je danes 25 % delavcev zaposlenih v poklicih, ki pred pretindvajsetimi leti sploh še niso obstajali in napovedujejo, da bodo do leta 2000 tri četrtine delovne populacije opravljale dela, ki sploh še ne obstajajo.

Razvoj delodajalcev

Svoje sposobnosti bodo morali razvijati tudi delodajalci (podjetja in zasebniki), ki se bodo morali truditi, da bodo pridobili, zadržali in razvijali svoje najboljše kadre.

Privlačnost za dobre kadre pa je odvisna od privlačne podobe podjetja, od njegovega slovesa in jasne strategije.

Zadržati ljudi ne pomeni samo, da jim nudimo možnost napredovati po vertikali, ampak lahko pomeni tudi povečano avtoriteto, nudenje različnih bonitet ali to, da prevzamejo vodnje določenih projektov, lahko pomeni atraktivno delovno okolje, skratka kvaliteto življenja na delu.

»Zeleni« dejavnik

Tako delavci kot podjetja prihodnosti bodo morali prispevati k družbi kot celoti. »Zeleni« dejavnik pomeni, da je razvidno, da podjetje skrbi za okolje in da pri črpanju resursov ravna odgovorno in s tem ugodno vpliva na zaposlene. Ti so ponosni, če se počutijo kot del ekološko osveščenega podjetja, ki se zaveda pomembnega dobička, vendar ga noče dosegati s čezmernim izkoriščanjem ljudi, resursov in širše družbe.

Konkurenca v Evropi 1992

Enotni evropski trg pomeni, da se bo krog potencialnih kupcev strahovito povečal. Po drugi strani pa se bo povečal krog potencialne konkurence. Podjetja bodo morala vlagati več časa, napora in denarja v načrtovanje razvoja, ocenjevanje konkurence in izobraževanja svojih zaposlenih. Velike spremembe na področju izobraževanja bodo povezane z učenjem tujih jezikov in komuniciranjem.

Celotne generacije bo treba usmerjati, da bodo mislile »evropsko«, če se hočemo izogniti osamitvi.

Več prostega časa

Pri ljudeh že od nekdaj velja dvojen odnos do dela. S samim delom smo pogosto nezadovoljni, brez njega pa nesrečni.

Čas, ki ga porabimo za različne aktivnosti v svojem življenju, lahko razdelimo takole:

- **čas vzdrževanja** – čas, ki ga porabimo za svoje vzdrževanje in vzdrževanja drugih (npr. za prehranjevanje, čiščenje, nakupovanje, spanje itd.),

- **prodani čas** – čas, ki ga »prodamo« drugim, bodisi za delo na delovnem mestu, ali za opravljanje določene storitve ali izdelovanje izdelkov,

- **prosti čas** – čas, ko sami izbiramo, kako ga bomo izkoristili.

Zaradi vse večjega vpliva tehnologije bomo vedno manj časa porabili v prvih dveh kategorijah, imeli pa bomo

vedno več prostega časa. V industrijski družbi so nas vzgajali tako, da smo delo pravzaprav častili, sedaj pa prihaja čas, ko bomo spoznali še druge viře zadovoljstva.

Če bi bilo delo tako dobra zadeva, bi ga bogati več zadržali zase (haitski pregovor).

Informacijska eksplozija

se bo v devetdesetih letih tega stoletja še nadaljevala. Da bi si predstavljali razsežnosti te eksplozije, navajamo nekaj podatkov:

- vsak dan je v svetu napisanih 6000 do 7000 znanstvenih člankov,

- znanstvene in tehnične informacije se vsako leto povečajo za 13 %, kar pomeni, da se vsakih 5,5 let podvojijo,

- zgoraj navedena stopnja utegne kmalu poskočiti na 40 % letno zaradi novih informacijskih sistemov z večjo zmogljivostjo in vse večjega števila znanstvenikov.

To pomeni, da se bo količina vseh podatkov podvojila vsakih 20 mesecev.

To je bilo nekaj pogledov na spreminjanje narave dela in kariere v prihodnosti. Poglejmo si še načela kadrovske strategije svetovne organizacije LIFESKILLS iz Velike Britanije, ki se bo v kratkem združila z organizacijo HEAD in tako postala največja svetovna agencija za usmerjanje kariere.

- Razvoj ljudi je neločljivo povezan z razvojem podjetja.

- Podjetja potrebujejo zelo jasno filozofijo razvoja, ki jo lahko vsakomur učinkovito predstavijo.

- Če posamezniki mislijo, da je za njihov razvoj odgovorno podjetje, ali pa, če podjetje misli, da je to v celoti stvar posameznikov, je to za obe strani nezdravo.

- Najbolj zdrava je situacija, ko obstaja jasna filozofija razvoja, osnovana na potrebah podjetja in hkrati motiviranost posameznikov – se pravi: **skupna odgovornost**. To včasih predstavljajo kot model »70 – 30«. Podjetje jasno pravi:

- »Globoko verjamemo v razvoj ljudi, verjamemo pa tudi, da je za ljudi boljše, da se sami odločajo in so odgovorni za lasten razvoj. 70 % odgovornosti za naš razvoj nosi vsak posameznik posebej. 30 % odgovornosti pa nosi podjetje. Da bi izpolnilo svoj delež odgovornosti, bo podjetje:

- dobro informiralo ljudi o načrtih in potrebah za prihodnost

- poskrbelo za možnost, da bodo ljudje razmislili o usmeritvi ali o intervalih svoje kariere

- vodilo učinkovit program ocenjevanja uspešnosti, ki bo ljudem nudil natančno informacijo o njihovi učinkovitosti glede na načrte podjetja

- poskrbelo za možnost šolanja ljudi, da bodo razvijali svojo kariero glede na potrebe organizacije in osebne aspiracije

- razvilo učinkovite postopke stopnjskega načrtovanja

- znotraj podjetja propagiralo razvojno filozofijo »skupne odgovornosti«.

Pripravili:
Marijana Kričej
in Jožica Cokan

Procesi moči v delovnih organizacijah

V tem sestavku želim opisati, kako si skušajo posamezniki in posamezne skupine pridobiti moč, kako jo skušajo ohraniti in kako jo pri vsakodnevnem delu uporabljajo.

Moč je v sodobnih družbah prisotna povsod, ne samo v vrhovih DO ali pa v elitnih družbenih skupinah.

To še posebej velja za samoupravne družbe. Ljudje imajo v rokah več moči, kot se zavedajo; če je ne morejo koristno porabiti s sodelovanjem v odločanju, jo lahko porabijo v negativni obliki, s počasnim ali nekvalitetnim delom, z odsotnostjo z dela, z odhodom iz organizacije, s štrajkom ali sabotajo. Čim bolj zahtevno postaja delo, tem bolj občutljive postajajo organizacije za to, ali zaposleni sodelujejo ali blokirajo

delovno aktivnost. V avtomatiziranih podjetjih postaja skupni uspeh podjetja do tolikšne mere odvisen od posameznika, da lahko že en sam ustavi celoten proces. Negativna moč posameznika raste torej hkrati z rastjo pozitivne moči organizacije kot celote. V tem je nekakšno večno ravnovesje moči med posamezniki in sistemi, v katerih posamezniki delujejo. Tega se ponavadi ne zavedajo niti vodilni niti delavci (eni in drugi večinoma podcenjujejo učinkovitost dejanj).

Razumljivo je, da nam manjka izkušenj pri kopičenju in uporabi moči. Manjka jih tako vodilnim, kot tudi tistim, ki nimajo vodilnih vlog. Pravzaprav bi bilo bolje, če bi rekli, da nam manjka kultura v uporabi moči. Zaradi tega pogosto in prepogosto ustvarjamo v delovnih organizacijah nevarne situacije, še bolj pogosto pa se nam iz rok izmikajo ugodne priložnosti, ker se ne zavedamo svoje moči, ali pa z njo ne znamo ustrezno ravnati. Prvi korak k višji kulturi gospodarjenja z močjo pa je seveda v tem, da se moči ne bomo bali. Ko bomo razvili voljo do moči in ko bomo moč obravnavali

bolj razumno, bomo tudi lažje shajali drug z drugim. To pa je pogoj za to, da bo samoupravljanje postalo vse bolj znošno in bolj učinkovito.

Zrelo samoupravljanje zahteva nenehno reguliranje procesov moči. Zrelo samoupravljanje ni idealna skupnost brez moči, ampak realna skupnost, ki razume procesne moči in jih vsaj do neke mere tudi zna regulirati skladno s skupnimi interesi zaposlenih in skladno s splošnimi cilji družbe.

Moč, ki se izvaja prek različnih družbenih teles, ni več samo nasilna, omejevalna in rušilna, ampak je tudi osvajajoča, stimulativna in produktivna.

Za lažje razumevanje snovi ločimo štiri tipe razmerij med pozitivno in negativno močjo (odpor).

1. Če je količina pozitivne in negativne moči majhna, če pri delavstvu ni niti rezistence (odpora) niti sodelovanja pri odločanju, potem lahko sklepamo, da gre za razcep med vodstvom in delovnim kolektivom. To je tako znani anarhoidni model, kjer imamo izolirano elito moči, na drugi strani pa popolno marginalizacijo delavstva.

2. Če je rezistenca delavcev velika in njihovo sodelovanje majhno, imamo opraviti s tipičnim sindikalnim sistemom industrijske demokracije; ta sistem temelji na pogajanju, se pravi na reguliranju konfliktnih interesov, ne pa tudi na sodelovanju delavstva pri odločanju. To je t. i. sindikalistični model.

3. Če je rezistenca delavcev majhna in njihovo sodelovanje veliko, govorimo o t. i. populističnem modelu. Populizem namreč pomeni poizkus navidezne demokratizacije in navidezne decentralizacije, ki ga je mogoče doseči tako, da se na ideološki ravni vzpostavi navidezna identiteta med splošnimi in skupnimi interesi, se pravi, med interesi elite moči in interesi množic.

4. Če pa je rezistenca delavcev velika in njihovo sodelovanje veliko, pa imamo opravka s pravo demokracijo in govorimo o tako imenovanem korporativističnem modelu.

Za poglobljeno razumevanje teorije moči bi morali posebej razložiti pojavne oblike moči (fenotipe moči). To pa je v kratki razlagi težko doseči.

Delovno organizacijo pojmujejo ponavadi kot ekonomsko, ne pa tudi kot politično tvorbo. Z novo teorijo o moči, pa se analize političnega življenja vse bolj selijo v nižje plasti družbenega dogajanja, v tako imenovano vsakodnevno življenje. Tako lahko domnevamo, da je tudi življenje v delovni organizaciji prežeto s politično aktivnostjo. Politično delovanje v organizaciji seveda ni opredeljeno kot aktivistično delo v političnih organizacijah znotraj podjetja, kot aktivno sodelovanje v sindikatu, partiji, mladinski organizaciji in podobno. Mišljeno je širše in hkrati bolj elementarno: kot oblika vsakodnevne dejavnosti, ne pa kot nekakšna visoka politika (gre za niz »taktičnih srečanj«). »Taktična srečanja« se dogajajo ob vključevanju zaposlenih v interesne skupine, ob združevanju interesnih skupin v koalicije in ob uporabi različnih pogajalskih tehnik. Če bi opisali v delovni organizaciji t. i. širšo politično aktivnost, bi pri tem obravnavali bolj ali manj spontano nastajanje interesnih skupin; te se v določenih okoliščinah združujejo v širše in bolj

kompleksne agregate, ki jim pravimo koalicije. Koalicije seveda niso cilj same sebi, ampak so le sredstvo, s katerim skupine združujejo moč, da bi z njo v pogajanjih iztržile večji kos pogače. Skupine in koalicije so tisti katalizatorji, ki omogočajo preobrazbo znanja posameznih članov v kolektivno moč; takšna kolektivna moč odloča o izidu pogajanj in o prednostih, do katerih se posamezne koalicije dokopljajo.

Združevanje interesnih skupin v koalicije je izrazito politični proces, ki temelji na različnih kalkulacijah in idejni sorodnosti skupin. Seveda obstaja vrsta teorij o nastajanju koalicij. Znano je, da se koalicije oblikujejo le tedaj, če privede združevanje interesnih skupin do občutnega povečanja kontrole nad viri in če združevanje poveča možnost za uspeh koalicij; le te najpogostejše nastajajo zaradi tega, da bi dosegle dominantno kontrolo nad viri in da bi zmagale v pogajanjih. Novejše raziskave kažejo, da ima pri nastajanju koalicij pomembno vlogo tudi idejna sorodnost med skupinami. Če so koalicije velike in če skušajo uveljaviti kompleksne interese, ima idejna sorodnost celo pomembnejšo vlogo pri nastajanju koalicij od pričakovane skupne koristi.

Za oblikovanje koalicij so pomembne tudi organizacijske okoliščine: v decentralizirani organizaciji je verjetnost nastajanja koalicij večja kot v centralizirani. Toda, če se koalicije oblikujejo v centralizirani organizaciji, potem lahko računamo s tem, da bodo bolj stabilne kot v decentraliziranih organizacijah.

Protikoalicije so v monocentričnih organizacijah tako rekoč vnaprej obsojene na neuspeh, saj je v takšnih okoliščinah zelo majhna verjetnost, da se bo poleg dominantne koalicije uveljavila še kakšna druga. Toda kljub majhni verjetnosti za uspeh, nastajajo koalicije tudi v tovrstnih organizacijah. Pri tem pa ne gre za ofenzivne, temveč za defenzivne, oziroma za tako imenovane nezmagovite koalicije; te ne morejo spremeniti obstoječe strukture organizacije, lahko pa si z združevanjem povečajo svoj manevrski prostor in zmanjšajo nevarnost, da bodo zgubile še to, kar imajo. Ugotovljeno je, da je večina delovnih organizacij pravo grobišče takšnih nezmagovitih koalicij, ki skušajo zaščititi svoje minimalne interese v organizaciji.

Poleg centralizacije vplivajo na formiranje koalicij tudi druge okoliščine: nova teh-

nologija, ki omogoča tudi v zelo centralizirani organizaciji dokaj visoko samostojnost pri delu, turbulentno okolje, ki povečuje vpliv tistih skupin, ki kontrolirajo mejne procese.

Nezmagujoče koalicije nimajo toliko moči, da bi premagale dominantne koalicije, so pa dovolj močne, da preživijo. Zaradi tega v delovnih organizacijah ne srečujemo le dominantnih koalicij, niti samo nemočnih koalicij. V večini organizacij poteka med koalicijami procesi nenehnega pogajanja. Ta pogajanja so v delovnih organizacijah skoraj edina možna oblika trajne koeksistence, saj je za delovne organizacije značilno, da zahtevajo oboje: sodelovanje pri delu kot tudi konflikte pri distribuciji moči in dobrin. Organizacije ne morejo preživeti brez takšnih dvovalentnih odnosov. Pogajalni odnosi so lahko bolj proizvodno operativni ali pa distributivno konfliktni, bolj eksplicitni in povezani z razgovori za zeleno mizo, ali pa bolj implicitni in usmerjeni v kopičenje nevidnih prednosti. Pogajanje torej ni treba razumeti samo kot soočanje dveh koalicij za zeleno mizo, ampak kot tudi nenehno vplivanje ene koalicije na drugo. Pravzaprav je največ časa posvečeno nenehnemu kopičenju alternativnih virov moči, čim več moči si pridobi posamezna koalicija, tembolj povečuje svojo neodvisnost, ali odvisnost od druge koalicije.

Takšna prikrita igra poteka predvsem s kopičenjem lastnih alternativnih možnosti, ali z omejevanjem alternativnih virov moči nasprotne koalicije. Za delovne organizacije je seveda življenjskega pomena, da se pogajanja končajo z uspešnimi kompromisnimi rešitvami. Možnosti za uspešna pogajanja so sorazmerno velike tedaj:

- ko je v organizaciji dovolj sredstev in zaradi tega ena koalicija ne izgubi, če druga stopnjuje svoje privilegije
- ko so koalicije zelo odvisne od organizacije
- ko so komunikacijski kanali razviti
- ko je na razpolago dovolj informacij
- ko je predmet pogajanj jasno definiran
- ko pogajalci nimajo preveč zvezanih rok z »bazo«, ki jo zastopajo
- ko je organizacija ogrožena od zunaj
- ko potekajo pogajanja v znamenju časovne stiske.

Učinkovitost organizacij je rezultat uspešnih pogajanj.

Med najbolj nevarne učinke lahko šteje mo tako imenovane »spiralne konflikte«, ki nastanejo tedaj, ko nobena od koalicij zaradi svojega ugleda noče popustiti, ko nobena ne more dominirati nad nasprotno koalicijo, ko nobena ne more angažirati novih virov moči in ko ni pravega posrednika med pogajalnimi koalicijami.

Spiralni konflikti mnogokrat pripeljejo delovne organizacije do razkroja.

V delovnih organizacijah z razvito delitvijo dela srečujemo ponavadi tudi razvito profesionalno in funkcionalno diferenciacijo. V takšnih okoliščinah je normalno, da se zaposleni združujejo v različne skupine. Sodelovanje, tekmovalnost in konflikti med temi skupinami, tvorijo vsakodnevno politično življenje delovnega kolektiva; kolektiv naj bi skladno z načelom samoupravnega pluralizma s pogajanjem in dogovarjanjem reševal interesne razlike in konflikte med posameznimi skupinami. Torej naj bi bil nekakšen parlament skupin, ki med seboj

sodelujejo in si tudi nasprotujejo. Če ne pride do združevanja zaposlenih v skupine, se srečujemo z nestrukturiranim socialnim agregatom, se pravi z množico med seboj nepovezanih, nemočnih posameznikov, ki so vključeni v institucionalne okvire delovne organizacije. V tem primeru institucionalni sistemi povsem dominirajo nad posamezniki. To pa pomeni, da dominirajo nad njimi tudi predstavniki teh institucij, ne glede na to, ali so osebno želeli doseči dominacijo nad zaposlenimi. Njihova absolutna moč ni rezultat njihovih prizadevanj po moči, ampak posledica popolne nemoči zaposlenih. Premalo je prostora, da bi lahko temeljiteje obravnavali kombinirane sisteme povezav koalicij z vodilnimi, različnimi političnimi strukturami, samoupravnimi organi itd.

Teorijo moči lahko ločimo na relacionalistično in sistemsko. Relacionalistične teorije izhajajo iz teze, da posamezniki in skupine delujejo na druge posameznike in skupine. Sistemske teorije pa obravnavajo moč kot lastnost sistema, oziroma kot sposobnost sistema, uporabiti in mobilizirati sredstva za doseganje ciljev. Na tem mestu naj omenim razliko med odporom (rezistenco) in opozicijo. Odpor predstavlja difuzno, emocionalno aktivnost. Opozicija pa predstavlja smotno, racionalno akcijo.

Negativna moč nastopa v dveh oblikah: kot pasivna rezistenca in kot kontra moč.

Pasivna rezistenca predstavlja difuzno, nestrukturirano in neorganizirano aktivnost, ki ima za cilj razna blokiranja. Kontra moč je racionalna, organizirana aktivnost, usmerjena k modifikaciji pozitivne moči (indukcije).

Torej je pasivna rezistenca nekaj vmesnega med nemočjo in kontramočjo. Prav tako bi lahko rekli, da je pasivna rezistenca »izogibajoč« konflikt.

Da bi lahko bolje razumeli pojav pasivne rezistence (lahko ga imenujemo »tihi« konflikt) navajam nekaj oblik: fluktuacija, zmanjšanje delovnega napora, namerno povečevanje odpadkov, povečana poročila materiala, surovin in energije, kršitev delovne discipline in oblik normalnega ve-

denja članov kolektiva, dobesedno upoštevanje navodil tudi tedaj, ko le-ta ne ustrezajo situaciji, težje motnje v človeških odnosih, zmanjševanje zanimanja za delo samoupravnih organov in formalno izvajanje samoupravnih obveznosti, odtujevanje od družbenopolitičnih organizacij, povečanje števila pritožb itd.

Različne oblike pasivne rezistence (odpora) pri nas naraščajo in se iz industrije razširjajo na druga področja. Ta trend je posebno značilen v jugoslovanski družbi, obstaja pa tudi v razvitem zahodnem svetu. Toda razlika med nami in industrijo na Zahodu je v tem, da so managerji na Zahodu prisiljeni reagirati na ta pojav z uvajanjem industrijske demokracije ter s striktnim upoštevanjem pogajalne moči sindikata.

Seveda obstajajo neki izračuni, da bi bili okoli leta 2008 vsi zaposleni pri nas izven produkcije, če bi se nadaljeval dosednji trend pasivne rezistence. Vztrajam pri razmišljanju, da recimo uvajanje množičnih krožkov za kontrolo kvalitete v jugoslovanski družbi (npr.: tudi v Aeru) ne bo doseglo pričakovanih rezultatov zaradi tega, ker se ne dogaja v okviru kontra moči sindikata in bo sicer vsa pozitivna proizvodnja med drugim izničila pasivna rezistenca. Tudi razni drugi ukrepi ali kvazi ukrepi imajo za cilj znižati oziroma odpraviti pasivno rezistenco, hkrati pa ohranjati Status Quo v razmerjih družbene pomoči. Eden takšnih je bil novi delovni čas, ki pa ni uspel. Jugoslovanski samoupravni sistem seveda ni totalitaran, vendar pa je prav zavoljo visoke pasivne rezistence entropičen in dolgoročno obsojen na stagnacijo.

Zvone Jezernik

Opomba:

Nekaj definicij in pojmov je bilo povzetih po literaturi:

1. Veljko Rus, Frane Adam: Moč in nemoč samoupravljanja, Cankarjeva založba, Ljubljana 1986.

2. Josip Županov: Samoupravljanje i društvena moč, Industrijska sociologija - Naše teme, Zagreb 1971.

Oj, Triglav moj dom, kako si krasan . . .

Zbrali smo se pred Grafiko in z dvema avtobusoma pohiteli proti Gorenjski. Vseh skupaj nas je bilo 72, ena tretjina udeležencev pa se je prvič namenila na vrh Triglava. Po kratkem postanku na Bledu smo se odpeljali proti Pokljuki, ki je izhodiščna točka za pohod na Triglav. Južna stran Triglavskega pogorja je pravo nasprotje njegovim severnim prepadam.

Napotimo se proti Vodnikovim kočam. Kotanje, macesnovi gaji, trohneča debela s svojo izrazito toplo barvo, to so značilnosti na obrobju Velega polja.

Pri Vodnikovem domu smo končno pod Triglavom. Od tod do vrha ni več nobenega omembe vrednega vzpona. Po okrepljenju in počitku smo nadaljevali pot po pobočjih Vernarja proti Konjskemu sedlu. Lepotec med Triglavskimi sosedi je od tod Mišel vrh onstran Velega polja. Ob poti nas spremlja planinsko cvetje.

Na Konjskem sedlu je bilo udobnega sprehoda konec. V zadnjih metrih pod Kredarico se je na obrazih udeležencev izleta pokazala že rahla utrujenost. In končno smo na Kredarici. V domu smo se oddahnili in okreplili ter namestili po sobah. Nekateri so se odpravili še na Planiko ali na Staničvo koč.

Jutro nas je pričakalo v vsem svojem blišču. V dolini je megla, iz katere

Planinski krst

Pohodniki na vrhu

Pogled na vrh

Na vrhu

Na Kredarici

Pogled z vrha

gledajo vrhovi kot otočki iz morja, rdeča zarja, poleg stolpa na Triglavu pa polna sijoča luna. Enkratni pogled. Se v mraku smo krenili proti vrhu. Najbolj strm del poti nas je čakal takoj na začetku. Po kratkem grušču, nam velikanska markacija pokaže, kje bomo naskočili skale Malega Triglava. Prav kmalu naletimo na prve kline in vsekane stopnice. Po nekaj minutah pa strmina že popusti, še nekaj pragov smo preplezali in Mali Triglav je bil pod nami.

Že tu smo opazili, da smo na najvišji gori naše domovine. Vsi okoliški vrhovi so globoko pod nami, le mogočna kupola Velikega Triglava se vzpenja še višje. Greben med Velikim in Malim Triglavom je skrbno zavarovana pot z jeklenimi vrvmi, ki nas varujejo, da varno stopamo po ozkem grebenu med zares veličastnimi prepadi na vsaki strani. Na grebenu za hip obstanemo pri spominski plošči slikarju Marku Pernhartu, ki je pred več kot sto leti naslikal svojo Panoramo Triglava. Počasi smo se vzpenjali po vedno širšem grebenu. Pred nami se je širil pogled in kmalu se je vanj zarisala podoba znanega Aljaževega stolpa.

Pogled uide na trentarsko stran, panorama pa je sklenjena, vrh dosežen!

VRH TRIGLAVA! Kaj čutimo, ko se prvič v življenju povzpemo na tako vroče pričakovani prostorček visoko pod nebom. Je to le športna trofeja, ali osebna zmaga?

Vzpon na Triglav je poln bogate simbolike in dan, ki ga prebijemo v znamenju vrha, nam bo ostal v spominu kot radosten praznik. Po obveznem planinskem krstu za udeležence, ki so prvič na vrhu, je sledilo fotografiranje in požirki piva, ki smo ga to pot prodajali na samem vrhu Triglava.

Sledil je spust po Kugyjevi poti in kmalu smo bili pri koči na Doliču. Po daljšem počitku smo razdelili krstne liste. Proti Vodnikovim koči smo se vračali po Veljski dolini in se nato spustili do Pokljuke, kjer sta nas čakala avtobusa. Utrujeni in obenem srečni, ker sta za nami dva čudovita in nepozabna dneva, smo se odpeljali proti Celju.

*Gore so večne –
spomini, doživljaji z njihovih
poti, so njim podobni.*

Karli Wiegela

Prvi trnek Aera

Letošnje že osemnajsto ribiško tekmovalstvo za Prvi trnek Aera smo s pomočjo Ribiške družine Šempeter izvedli na jezeru Preserje.

V hladnem nedeljskem jutru se je pri ribiški koči (bife je bil najtoplejši)

zbralo 45 ribičev. Po žrebanju lovnih mest je žvižg piščalke označil pričetek lova. Tri ure lova so tistim, ki so se že ukvarjali z ribami in nastavljanjem novih vab, hitro minile, tistim, ki pa so nepretrgoma strmeli v vodo in jim ribe niso hotele na trnek, pa so se močno vlekale.

Drugi žvižg, ki je označil konec lova, je le-te rešil muk in nervoze pri

tehtanju ulova. Tehtanje se na srečo tistih, ki so že bili lačni, ni preveč zavleklo, saj je bilo srečnežev z ulovom le dvanajst.

Po prijetnem prigrizku in pijači smo proglasili najboljše posameznike in ekipe. Prvo mesto in prehodni pokal v trajno last (zmagal je že tretjič) je osvojil Bojan Šalamon iz ekipe RC-DSSS, ki je tudi med ekipami osvojila prvo mesto (Šalamon, Mauer in Maslo).

Čeprav je bil ulov skromen, so se ribiči razšli z željo, da se naslednje leto spet pomerijo s srečo.

REZULTATI EKIPNO:

1. RC	2085 točk
2. Selotejp	2075 točk
3. Matrice I.	550 točk
4. Matrice II.	450 točk
5. Strojegradnja	400 točk
6. Fotostavek	250 točk
7. Vzdrževanje	175 točk
8. DSSS	100 točk
9. Knjigovoznica	50 točk

REZULTATI POSAMEZNO:

1. Bojan Šalamon	1760 točk
2. Dragan Arsovič	1200 točk
3. Jože Kostanjšek	875 točk
4. Roman Ramšak	550 točk
5. Jože Radišek	450 točk
6. Jani Cotič	400 točk
7. Maks Nidorfer	250 točk
8. Bernard Mauer	175 točk
9. Sandi Sever	175 točk
10. Drago Maslo	150 točk
11. Rajko Ribič	100 točk
12. Milan Milec	50 točk

Peter Svet

Peter Svet podeljuje priznanje Bojanu Šalamonu

Prvenstvo Aera v malem nogometu

Da je mali nogomet med najpogostejšimi športi v naši DO, so dokazali udeleženci internega prvenstva, ki smo ga izvedli 15. septembra na igrišču Tehniške šole. V dveh skupinah je igralo po deset ekip iz posameznih služb ali oddelkov. Tako je bilo skupno aktivnih osemdeset delavcev in dvajset njihovih sodelavcev, ki so z navijanjem bodrili svoja moštva.

REZULTATI:

SKUPINA A:	
Vzdrževanje Gr. – AC	3:2
Kemija Šempeter – Skladišče	2:1
Vzdrž. Gr. – Kemija Šemp.	7:1
NO – Vzdrževanje Gr.	1:0
Kemija Šempeter – NO	2:1

SKUPINA B:

Vzdrževanje KC – Pisalni trak	6:1
Impregnirani papirji – Slep-PIGI	6:1
Vzdrž. KC – Impregnirani	0:1
Ofset – Vzdrževanje KC	1:3
Impregnirani – Ofset	4:1

FINALE:

Impregnirani – Vzdrž. Gr.	2:0
NO – Vzdrževanje KC	4:0

KONČNI VRSTNI RED:

1. mesto – IMPREGNIRANI PAPIRJI
2. mesto – VZDRŽEVANJE GR
3. mesto – NO
4. mesto – VZDRŽEVANJE KEMIJA
CELJE
5. mesto – KEMIJA ŠEMPETER
6. mesto – OFSET
7. mesto – AC
8. mesto – SKLADIŠČE
9. mesto – SLEP-PIGI
10. mesto – PISALNI TRAKOVI

Peter Svet

VIII. ŠPORTNO SREČANJE CELJE 30. 9. 1989

30. septembra je bila naša DO gostitelj športnikov iz DO SAVA – Kranj. Tradicionalno 8. športno srečanje se je letos odvijalo na objektih ŠRC Golovec.

Izidi posameznih srečanj pa so naslednji:

MALI NOGOMET	SAVA – AERO	3:6
KEGLJANJE ŽENSKÉ	SAVA – AERO	1387: 1090
KEGLJANJE MOŠKI	SAVA – AERO	2347: 2268
ROKOMET	SAVA – AERO	18: 37
ŠAH	SAVA – AERO	6: 12
NAMIZNI TENIS Ž.	SAVA – AERO	0: 2
NAMIZNI TENIS M.	SAVA – AERO	0: 9
RIBOLOV	SAVA – AERO	2186: 1785

Končni rezultat srečanja je bil 10: 6 za športnike naše DO, ki so tako v osmem dvoboju dosegli že peto zmago.

Peter Svet

Ribolov v neurju

Naslednji dogodek bom opisal predvsem kot dokaz in opozorilo, da se da tudi na Jadranu doživeti nebesni pogrom.

Bilo je pred leti, ko je bil bencin pri nas še na bone. Prav to dejstvo je odločilno vplivalo, da se je družinski kolegij odločil za počitnice na morju za Punta Križo, saj je skoraj dvakrat bližja, kot do takrat najljubši Hvar.

Punta Križa je vasica na skrajnem jugu Cresa, približno osem kilometrov vzhodno

od Malega Lošinja. Avtokamp leži ob sami obali, vasica pa je kak kilometer višje, razen nekaj ribiških hišic in dve gostilni v dnu zaliva. Avtokamp je razdeljen na dva dela. Večji je za nudiste, za »oblečene« pa je prostora za kakih 200 šotorov ali prikolic. Večina kampa je skrita pod stoletne bore, ki nudijo obilo sence in hladu v največji vročini. Za sanitarije je dobro poskrbljeno, prav tako za šport in ostalo infrastrukturo. Občasno je nekaj težav z vodo, ki pa so v zadnjih letih vse manjše. Morje je izredno čisto, saj ni nikjer v bližini nobene industrije ali večjih naselij: plaže pa so poglavje zase. Če imaš čoln, imaš skoraj neomejeno izbiri čudovitih prostorčkov za kopanje. V kampu samem je tudi nekaj peščenih plaž, kjer je pač nekaj več gneče.

Prostor se vedno najde, tudi v »oblečenem« delu, za katerega smo se tudi mi odločili, saj ta del nudi tudi varen privez oziroma sidrišče za čoln. Pod velikim, po strani zaraščenim borom, smo našli idealen prostor za šotorenje. Ko smo postavili šotor in ostalo kramo in sem splavil čoln, mi je bila prva skrb osnovna vaba – dagnje (mušule). Nisem jih našel ne prvi dan, pa tudi pozneje ne. Še dobro, da si doma pripravim druge vabe. Brez nasoljenih sardel in lignjev ne grem na morje, saj boš slednje veliko prej lahko kupil v notranjosti Slovenije, kot na morju.

Doma si tudi pripravim zmlete nasoljene sardele, ki so nenadomestljive pri krmljenju. Po dagnje, ki jih imam kot vabo najraje, sem se po nekaj dneh s čolnom odpeljal celo v Mali Lošinj, kjer jih je v pristanišču več kot dovolj. Prve dni sem raziskoval morje v okolici kampa, pozneje pa sem odkril fantastična lovišča blizu otočka Oruda. Od kampa je oddaljen kakih deset kilometrov, ki jih je moja »T 18« zmogla v 25 minutah. V zadnjih letih, ko je vedno več prometa na morju, velja za uspešen ribolov pravilo: bolj ko je oddaljeno ribolovno področje od naselij in prometa po morju, boljši je prijem, posebej kapitalnih primerkov. Morsko dno okrog Orude je izjemno razčlenjeno, saj se ponekod spusti globina z nekaj metrov znenada na sedemdeset in več metrov. Na teh podmorskih strminah je na pravih pozicijah zelo bogat lov. Tod je dno skalnato, bogato poraščeno z algami. Na oazah, kjer ni alg, pa je najboljši ribolov. Takšne pozicije je treba vztrajno iskati.

Malo si lahko pomagamo z sidrom. Na sidrni vrvi sem si označil metre tako, da vedno vem na kakšni globini lovim. Zadostuje, da si na vsakih pet metrov z različnimi znaki označimo mero. Ko sidro udari ob dno, ga malo dvignemo, potem pa ga z občutkom spustimo zopet na dno. Če je trdo udarilo na dno, smo na skalnatem terenu, če pa mehko sede na dno smo na mulju, blatnem ali travnatem terenu. Večkrat sem se cele popoldneve zamenjaval, tudi po desetkrat, pa vse zaman. Včasih pa »iz prve« naletiš na pravo pozicijo. Kadar naletimo na tako mesto si ga moramo na vsak način zapomniti po orientirjih na obali, še boljše pa je, da imamo pri sebi težji kamen, ali svinec (ca. 30 dag), ki ga privežemo na odsluženo močnejšo vrvico in ga spustimo na dno, na gladini pa navežemo kos stiropora, lesa ali prazno plastično kanticco. Lovimo potem nekaj metrov od tega signala. Če bomo tu še redno krmili se nam obeta bogat ribolov.

Drugi ali tretji dan, ko smo prišli v kamp, smo dobili sosede – mlado družino iz Trsta. Pod nami so taborili neki Avstrijci. Pavlo, tako sem pozneje zvedel, da je ime Tržačanu, je s kanto za bencin stopil do Avstrijcev. Prosil jih je za bencin, ki mu ga je zmanjkalo, ni pa vedel, da je najbližja bencinska postaja v 35 km oddaljenem Malem Lošnju. Avstrijec ga je gladko zavrnil, pa je ves nesrečen prišel k meni. Iz avtomobilskega tanka sva nekako »potegnili« 10 litrov bencina. Ko mi ga je drugi dan prinesel nazaj (saj je bil na bone) sem ravno pripravljala ribiški pribor. Beseda je dala besedo in hitro sva ugotovila, da sva sorodni duši. Poslej sva skupaj hodila loviti, vsak s svojim čolnom, da sva varovala drug drugega. Ni šala, če bi ostal sam na odprtem morju in bi se dvignila burja, močan široko ali nevihta. Prav kmalu se je previdnost pokazala za še kako umestno.

Tisti dan mi ne bo nikoli zbledel iz spomina, zaradi več razlogov. Pa lepo po vrsti. S Pavlom sva se že prejšnji dan zmenila, da bova šla na ribolov zgodaj popoldan – vsak s svojim čolnom. S sabo sem vzel osemletnega sina Iztoka, ki je bil takrat že prekaljen ribič, saj me je skoraj vedno spremljal na ribolov. Pavlo je bil v svojem čolnu sam. Ko smo se pripeljali ven iz zaliva, nas je pričakal živahen maestral. Super! Saj to je za ribolov najboljši veter, seveda, če ni premočan. Morje se je veselo kodralo na valovih, ki pa niso bili tako veliki, da bi človeka zaskrbelo. Le tu in tam se je kakšen val leno dvignil in se malo zapenil. Za ribolov idealno, čeprav so nas valovi upočasnili, saj ne gre, da bi glisiral po valovih. Takšne vožnje se hitro naveličam. Od napetosti in premetavanja te hitro začne boleti tilnik, da o tem, da za čoln poln opreme tudi ni najbolj zdravo, niti ne govorim. Peljali smo se torej s polovično brzino lepo z vetrom in valovi. Tu in tam je kak val poškrbnil naša, od vročega julijskega sonca, pregreta telesa.

Po dobrih štiridesetih minutah smo se pripeljali na področje, kamor smo se ta dan namenili. Tako daleč še do danes nismo šli. Prvič smo vrgli sidro kake štiri kilometre severno od Orude. Sidro je pri petdesetih metrih mehko sedlo na dno. Mulj. Prestavljamo se po sto metrov naravnost proti Orudi. Ko sem četrtič spuščal sidro, je pri osemindvajsetih metrih trdo udarilo ob dno, trenutek kasneje pa je zdrselo še za pet metrov. Hitro se ogledam za orientirji in si dva zapomnim. Zasedrati sem se hotel ravno nad to podmorsko strmino. Zapeljal sem kakih tridesetih metrov proti vetru, vrgel sidro in se po vrvi spustil do pozicije. Sploh velja pravilo, da mora biti odvite dve tretjine več siderne vrvi kot znaša globina na kateri lovimo. Pavlo se je zasiliral vzporedno, kakih dvajset metrov vstran od mene. Na dno sem najprej spustil obteženo »hulahopko« nadevano z zmletimi slanimi sardelami. Potem sem spustil na dno še tunjko s tremi trniki. Komaj je tunja potonila do dna, že sem začutil močan prijem. Zategnem, najprej sem mislil, da sem zapel kak trnek za dno, trenutek za tem pa čutim močan sunek. Zavora na stacionarnem koleščku je popustila in veselo zapela. Previdno zavoro malo pritegnem, pa nič ne pomaga. Zavora poje še naprej. Riba mi je vzela že kakih 15 m vrvico. Počasi jo ustavim, a vleče prav pošteno. Začutim, kako otepa z glavi sem in tja, da bi se rešila trnka.

V SPOMIN BRANETU ŠPINDLERJU

Dragi Branel!

Pred 19. leti si prišel med nas grafičarje kot fotografski mojster. Hitro si se vklopil v naše mlado okolje, ki te je kmalu sprejelo za svojega. V prvih letih spričo obilice dela, smo dneve in noči preseleli za montažnimi mizami, ti pa v svoji temnici ob svoji repetirki. Kjerkoli se je dogajalo kaj novega si bil poleg, ker si hotel svoje znanje vedno dopolnjevati. Čas je mineval in tvoje zdravje se je pričelo krhati in tvoj delovni čas se je skrajšal za polovico. Kot, da bi vedel, da ne boš več dolgo med nami, si velikokrat ostajal dlje in obujal spomine na preteklost in predvsem svojo veliko ljubezen do vzreje psov. Ni daleč dan, ko si prišel med nas, toda ta dan se je razlikoval od prejšnjih, počasnejši je bil tvoj korak, oči brez leska ter slaboten stisk tvoje roke, nas je navdajal z mislijo – morda zadnjič. In res, Dragi Branel, bilo je zadnje srečanje. Še zadnji dan smo naročili pozdrave, da ti jih prenese Tvoja življenjska družica toda žal, nisi jih več zaznal.

Previdno, obzirno jo pričnem »dvigati« z dna. Počasi popušča, a ima še vedno dolge pobege, ki pa jih vedno bolj odločno ustavljam. Počasi postajam nervozen, saj borba traja že vsaj petnajst minut. Iztok radovedno steguje vrat čez rob čolna, kdaj bo zagledal ribo. Potem zavpije: »Jo že vidim, uh je velika, rekord!«

Iztok se je namreč v zadnjem času vedno boril za vse vrste rekordov. Pa je vseeno še trajalo še nekaj časa, preden sem jo pripeljal do čolna. »Arbun,« meni Iztok. Meni pa se riba zdi le malo preveč bakrene barve, pa tudi glavo ima nenavadno močno. Pozneje smo s pomočjo literature ugotovili, da je bil pagar. Težek je bil en kilogram. Pri tem je treba vedeti, da nudijo morske ribe pri enaki teži dva do trikrat več odpora, kot sladkovodne, recimo krap ali mrena. Medtem pa sta imela tudi Iztok in Pavlo vsak svojo ribo na trnkah in sta ju pridno utrjujalo. »porco dio,« čujem Pavla, »Mas guarda ke pesca, guarda Qesto, guarda... (madonca, pogled kaka riba, pogled tole, pogled...) Pavlo vpije, vriska in preklinja od veselja, medtem, ko utrjuje ribo. Ujel je pol kilogramskega arbuna. Iztok nekoliko manjšega. Potem je šlo ven in noter, kakšni dve uri. Ujel sem še enega pagara. Skoraj vse ostale ujete ribe pa so bile arbuni. Dvakrat mi je riba utrgala trnek. Zgodilo se je, da sta prišli dve veliki ribi naenkrat ali pa res velika, za katero je bila predvrhica 0,22 odločno pretanka.

Seveda smo ujeli tudi nekaj »dojenčkov«, ki pa smo jih vrnili v morje, čeprav zaradi pritiska težko preživijo. Med ribolovom sem se večkrat ozrl naokoli po horizontu. Prav nič mi ni bila všeč črna gmota oblakov, ki se je približevala s severovzhoda. Vsake toliko sem jo molče pogledal. Potem se je znenada začela neverjetno hitro večati in bližati. Poklical sem Pavla s svojo polomljeno italijanščino: Pavlo, guarda la« (poglej tja). Naj omenim, da sva se s Pavlom sporazumevala s tridesetimi, štiridesetimi besedami v italoslovenščini. »andiamo la kaza, presto,« mi odgovori Pavlo. (Pojdimo domov, hitro). Ampak lahko rečeno, težko storjeno. Sidra nisem in nisem mogel odpeti z dna, tako nesrečno se je nekam zataknilo. Privežem sidrno vrv zadaj na obroč za pritrditev vrvi za smučnje. Ozrem se v nebo. Dviga se vedno močnejši veter, pol neba je že prekrito z ogromnim črnim oblakom. Zaletim se s čolnom proč od sidra, a me vrv zadrži še preden se dobro zaženem. S čolnom zapeljem počez, sidro pa noče popustiti. Že razmišljam, da bi prerezal vrv, ko nenadoma sidro popusti. Kar šinilo je skozi zrak, tako hitro sem ga potegnil iz morja. Krake sem na brzino stisnil skupaj in ga vrgel v čoln. Pavlo je medtem prišel bliže, da vidi kaj me je zadržalo. Dež se je ulil v celih oblakih. Od daleč smo zagledali prve strele. Morje je postajalo vedno bolj viharo. Valovi so že krepko zalivali vetrobransko šipo, pa tudi v čoln se je tu in tam zlil kak val. Strele so treskale vedno glasneje in bliže. Morje se je vedno bolj penilo, valovi so bili vedno večji. Dihati se skoraj ni dalo več, ker je bilo ozračje zasičeno s pršem. Iztoka sem potlačil na dno čolna in ga pokril s prazno blazino, da ga malo zaščitim pred dežjem in predvsem pred pršem.

Pogledam, kje je Pavlo. Počasi vozi kakih dvesto metrov pred mano. Ozre se. Poma-ham mu, da ga opogumim ali pa morda

sebe. Nesreča nikoli ne pride sama. V najhujšem neurju motor nenadoma v prazno zarjove. Hitro odvezam plin in zlezem nazaj pogledat, kaj se je zgodilo. O sranje! S škripcem, ki so povezovali motor z volanom, mi je vrglo žice. Tako! Sedaj sem praktično brez motorja, sam sem še doma snel z motorja ročico za ročno krmljenje motorja. Preden Pavlo opazi, da sem se ustavljal, je že kakih štiristo metrov daleč. Takoj se obrne. Sedaj strele udarjajo v morje že povsod okoli nas. Treska pa tako, da sem že ves oglušel. V morje spraznem plastično kantico z zmleto koruzo, ki sem jo tudi uporabljal za krmljenje. Sedem na krmo čolna in z kantico mečem vodo iz čolna. Iztok prestrašeno pogleduje ven izpod blazine. Končno se Pavlo le pripelje do naju. Z gestami mu dopovem kaj se je zgodilo. Vrže mi svojo sidrno vrv z odprtim sidrom. Po drugem poskusu ujamem sidro, saj Pavlo ne upa preblizu, da ne bi trčila; še pomisliti si ne upam, kaj bi se zgodilo! Odprto sidro se mi je takoj zdelo nevarno, a ne vem kaj me je premotilo, da ga nisem zložil. Mislim, da je naslednjemu dejanju botrovalo tudi nekaj panike. Vrv s sidrom sem si naložil po planinsko zadaj čez hrbet preko ramena. Sedaj pa si predstavljajte: sredi čolna sem razkoračen držal čez rame vrv, ki je vlekla čoln do četrtine poln vode. Pri tem pa ni bilo treba premagovati samo vlečno moč, vsaj še toliko moči je šlo za to, da sem s celim telesom držal smer čolna in to na velikih valovih, ki so se igrali s čolnom brez pogona kot z lupino.

Vsakomur je lahko takoj jasno, da tako ni šlo dolgo. Čoln mi je večji val zasukal počez na smer vleke. Kar poskusite tišati čoln v plitvi vodi počez pred sabo. Vrv mi je zdrsavala iz rok tako dolgo, dokler ni pridrselo sidro do mojih reber. Ena od konic sidra mi je nevarno pritisnila med rebra, tik preden bi me vrv z sidrom potegnila v morje, sem nekako uspel sneti vrv z ramena in jo skupaj s sidrom zadnji hip spustil. Komaj sem se zadržal na robu čolna, da nisem odfrčal za sidrom. V življenju nisem doživel večjega strahu, kot tiste trenutke. In vendar je v tistih trenutkih bilo nekaj več, kot samo strah. Delček jaza je zamaknjeno od strani opazoval dogajanje. Zanosen občutek nadmoči nad naravo, lepota besa sil, strah, vsi ti občutki so se mešali med sabo, da se človek ni mogel opredeliti, katero počutje, čusto, prevladuje. In v tistih trenutkih mi je postalo jasno, zakaj nekateri naravnost izživajo nevarnost, usodo, saj v takih trenutkih človek »živi« veliko bolj intenzivno kot v normalnih okoliščinah.

Pavlo ni opazil, da sem zaostal, saj je imel sam s sabo dovolj opravka, da bi slišal moje kričanje v tistem besu narave, še misliti ni bilo in vendar sem ga klical iz vsega grla. Končno je le opazil in se vrnil. Zopet mi je vrgel sidro. Sedaj sem nekako zlezal na premec in privezal vrv na vlačilen obroč tako, kot bi moral že prej storiti. A pravijo, da so po bitki vsi generali pametni. Potem je šlo. Zelo počasi, a je šlo. Petindvajset konjev, jih je imel Pavlo v svojem Johnsonu pač ni moglo veliko opraviti proti ujmi, ki nas je zajela. Strele so treskale vedno bliže. Iztok je bil ves trd od strahu. Med jokom je histerično hlipal: zdaj sem pa ob življenje, ob življenje sem...

Znašli smo se v sami sredi neurja. Priselgel bi, da so strele treskale v morje okoli nas bliže kot sto metrov. Dihati se skoraj ni

dalo več. V čolnu se je zopet nabralo precej vode. Metal sem jo ven, vmes pa sem pogledoval okoli. Pričakoval sem, da bo vsak trenutek udarilo v nas. Napredovali pa smo prav po polže. Nekaj bo treba ukreniti, če bi sedel na zadnjo stranico čolna in bi z rokami držal motor, bi ga mogoče lahko tako krmilil. Samo, kaj pa prestava in plin, ki jih imam spredaj pri volanu? Edini izhod je, da bo Iztok prestavil in dodajal plin. Pa bo zmogel? Hvala bogu, da sem ga naučil upravljati čoln. V normalnih okoliščinah ga spretno upravlja, pa bo tudi sedaj zmogel? Če bo dodal preveč plina, me bo prekucnil v morje. Odločil sem se. Pojasnil sem mu, kaj mora storiti in mu posebej zabijal, da mora plin dodajati zelo počasi. Vžgal sem motor, Iztoku rekel naj prestavi, doda plin...

Toliko straha nisem videl v njegovih očeh ne prej ne pozneje. S kakšno natančnostjo in previdnostjo je dodajal plin. Celotna večnost je trajalo, da sva dobila željeno brzino. Sedaj je šlo dvakrat hitreje. Od Punta križe smo bili oddaljeni še kake štiri kilometre. Dozdevati se mi je začelo, da se valovi počasi umirjajo. Tudi strele so treskale vedno bolj poredko, dež pa se je še okrepil. Previdno sem zmanjševal pritisk s katerim sem objemal motor. Zlagoma sem ga držal še samo z eno roko. Drugo sem spustil in z njo metal vodo, ki se je spet nabrala v čolnu, ven. Bliže kot smo bili obali, bolj so se valovi umirjali. Tudi dež se je počasi umirjal. Ko smo pripluli približno kilometer od obale, se je morje že skoraj čisto umirilo. Deževalo je samo še čisto na drobno.

Bili smo na varnem. Olajšanje. Pred oči mi je stopila slika, kako me po skoraj mirnem morju vleče drug čoln v pristan, pa ljudi, ki se muzajo, češ, glej brodolomca. Pavlu sem dal znak, da naj ustavi. Odvezal sem vrv, s katero me je Pavlo vlekel. V pristan sem pripeljal lepo z lastnim motorjem. Tu pa me je čakalo še eno neprijetno srečanje. Moja boljša polovica je stala na pomolu vsa premočena od dežja, z Iztokovo palerino pod pazduho, pet metrov stran od slaščičarne in ponjave, pod katero bi ostala suha – v pravem šoku. Prepričana je bila, da se nam je kaj zgodilo, saj je bila navajena, da sem se še vedno pravočasno umaknil pred slabim vremenom. Moral sem jo odpeljati k zdravniku po pomirilo, da je prišla zopet k sebi.

~ Zvečer sva s Pavlom dobro zalila avturo in ulov. Ujeli smo okrog 15 kg arbunov, dva pagra in nekaj fratrov. Naj omenim še to, da tisto leto Iztok ni hotel več na ribolov, če sem šel loviti na terene bolj oddaljene od obale. Strah in spoštovanje ti morje po takem doživljanju pošteno vlije v kosti in podzvestno postaneš pretirano previden. Tako sem potreboval kar nekaj dni, da sem se znebil straha. Ne pravijo Dalmatinci zastoni, da je treba morje spoštovati in da nikoli nisi dovolj previden.

Nevera, kot jo imenujejo Dalmatinci, pride največkrat iznenada, nenajavljena. Vsakemu ribiču, ki se odpravlja na ribolov s čolnom, bi svetoval, da obvezno posluša vremensko prognozo za Jadran.

Največkrat se lahko kar z gotovostjo zanesemo nanjo, saj je vsaj kratkoročna (za 12 ur) običajno zanesljiva.

Tako se človek počuti kolikor toliko varnega in se z užitki preda ribolovu.

Bojan Šalamon

COBISS ©

